

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Cilt: 12 Sayı: 68 Yıl: 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Volume: 12 Issue: 68 Year: 2019
www.sosyalarastirmalar.com
Issn: 1307-9581

Doi Number:
<http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3837>

ALMAN KAYNAKLARINA GÖRE MİLLİ MÜCADELE'DE TÜRK ORDUSU İLE YUNAN ORDUSU ARASINDA GERÇEKLEŞEN SAKARYA MEYDAN MUHAREBESİ VE ÖNEMİ THE BATTLE OF SAKARYA AND THE IMPORTANCE OF THE TURKISH ARMY AND THE GREEK ARMY IN THE NATIONAL STRUGGLE ACCORDING TO GERMAN RESOURCES

Yüksel KAŞTAN*

Öz

İtilaf Devletleri ile İttifak Devletleri arasında 1914 yılı Ağustos ayında başlayan I. Dünya Savaşı, İttifak Devletleri'nden Bulgaristan'ın 28 Eylül'de Osmanlı Devleti'nin 30 Ekim'de, Avusturya- Macaristan İmparatorluğu'nun 3 Kasım'da ve son olarak Almanya İmparatorluğu'nun 11 Kasım'da imzalamış oldukları ateşkes antlaşmaları ile son bulmuştur. Her ateşkes antlaşması sonrasında yapılması gereken barış antlaşması için 18 Ocak 1919'da Paris'te galip ve mağlup devletlerin temsilcilerin katılımıyla görüşmeler başlamıştır. Barış görüşmelerine otuz iki devlet katılmıştır. Konferansta esas olarak İtilaf Devletleri kendi aralarında savaş öncesi ve savaş sırasında imzalamış oldukları gizli anlaşmalara ilke olarak uyma kararı almışlardır. İngiltere ve Fransa ABD'nin bu görüşmelerde aktif olmaması için uğraşırken ABD ile ters düşmemek için Wilson İlkeleri'nde yer alan savaş tazminatı yerine savaş onarımı, sömürgecilik yerine de manda sistemini ortaya koymuşlardır. ABD buradaki tutumlardan dolayı konferans sonrasında Avrupa devletleri ile ilişkilerini alt düzeye indirmiştir.

Konferansta Almanya, Avusturya- Macaristan ve Bulgaristan ile yapılacak olan barış anlaşmalarının taslakları hazırlanırken Osmanlı Devleti'nin durumu Rusya'nın 1917 yılında savaştan çekildiği için daha ileriye bırakılmıştır. Konferansa katılan Ermeni temsilcileri ilk defa burada Doğu Anadolu'da bir bağımsız Ermeni Devleti kurulması fikrini dile getirmişlerdir. İngiltere ve Fransa'nın İzmir ve çevresine Yunanlıları asker çıkarması teklifi kabul edilmiştir. Bunun üzerine 15 Mayıs 1919 tarihinde Yunan kuvvetleri İzmir'i işgal etmiştir.

Batı Anadolu'da başlatılan Yunan ordusunun taarruzları ve kısa zamanda büyük toprak kayıpları sonrasında 10 Ağustos 1920 tarihinde Osmanlı Devleti ile İtilaf Devletleri arasında Sevr Barış Antlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşma hiçbir zaman siyasi ve hukuki bir geçerlilik kazanmamıştır. Yunan ordusunun 6 Ocak 1921 tarihinde yeniden taarruza geçmesi sonucu Türk ordusu ile Yunan ordusu arasında I. ve II. İnönü, Kütahya ve Eskişehir savunma savaşları gerçekleştirilmiştir. Yunan ordusunun devam eden taarruzu Sakarya Meydan Muharebesi ile durdurulmuştur. Bundan sonra Türk ordusu taarruz edecek ve Yunan ordusu savunma yapacaktır.

Bu çalışma nitel araştırma deseninde doküman analizi tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular içerik analizine tabi tutulmuş ve elde edilen bilgiler genel olarak değerlendirilmiştir. Çalışmada Almanya kaynakları kullanılmıştır. Daha çok Almanya'da yayınlanan gazeteler, bu süreçteki raporlar, bu süreci işleyen ikincil kaynaklar incelenmiştir. Çalışma Alman kaynakları kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Milli Mücadele, Batı Cephesi, Sakarya, Muharebe, Önem.

Abstract

The First World War, which started in August 1914 between the Entente States and the Alliance States, Bulgaria from the Alliance on 28 September, the Ottoman Empire on 30 October, the Austro-Hungarian Empire on November 3, and finally Germany. It ended with the ceasefire treaties signed by the Empire on 11 November. On 18 January 1919, negotiations were

* Prof. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Bölümü, kastanyuksel@hotmail.com

held with the participation of the victorious and defeated states representatives in Paris for the peace treaty to be held after each ceasefire. Thirty-two states participated in the peace talks. At the conference, the Entente Powers decided to comply with the secret treaties that they had signed before and during the war. While Britain and France were trying to prevent the US from being active in these negotiations, in order not to contradict with the USA, they introduced the manda system instead of war reparation and colonialism instead of war compensation in the Wilson Principles. The US has reduced its relations with European states after the conference due to the attitudes there.

In the conference, while the drafts of the understandings of peace with Germany, Austria-Hungary and Bulgaria were drafted, the state of the Ottoman Empire was left more forward because Russia withdrew from the war in 1917. The Armenian representatives who participated in the conference expressed the idea of establishing an independent Armenian State in Eastern Anatolia for the first time. The proposal of Britain and France to expel soldiers to Izmir and its surroundings was accepted. Thereupon, on May 15, 1919, the Greek forces occupied Izmir.

On August 10, 1920, the Treaty of Sèvres was signed between the Ottoman Empire and the Entente States after the attacks of the Greek army in Western Anatolia and the great land losses in a short time. This agreement has never gained political and legal validity. As a result of the re-attack of the Greek army on January 6, 1921; İnönü, Kütahya and Eskişehir defense wars were carried out. The ongoing attack of the Greek army was stopped with the Sakarya Square. Then the Turkish army will attack and the Greek army will defend.

This study was carried out by using document analysis technique in qualitative research design. The findings were subjected to content analysis and the results were evaluated in general. German sources were used in the study. The newspapers published in Germany, the reports in this process, the secondary sources that process this process were examined. The study was conducted using German resources.

Keywords: National Struggle, Western Front, Sakarya, Combat, Importance.

Giriş

Yunan-Türk Savaşı, savaşı başlatan Yunanistan ile 1919-1923 yılları arasında Birinci Dünya Savaşı'nda yıkılan Osmanlı Devleti'nin Anadolu kesimi arasındaki askeri çatışmaları ifade eder (Bernières, 2005,s.145). Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'nı 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Ateşkes Antlaşması ile bitirmiştir. Her ateşkes antlaşması sonrası bir barış antlaşması yapılması gerekmektedir. İtilaf Devletleri ile İttifak Devletleri arasında Ocak 1919 tarihinde Paris Barış Görüşmeleri başlamıştır. Görüşmede Yunanistan'ın Ege'de ilerlemesi uygun görünüyordu. Sevir'de, Yunanistan Küçük Asya'daki İzmir bölgesinde daha çok Rum yaşadığını ileri sürerek burada egemenlik hak iddia eder. İzmir ve havalisi daha önceki paylaşım projelerine göre İtalya verilmesine rağmen bu görüşmelerde Yunanistan'a verilmiştir. Yunanistan gerekli hazırlıkları yaparak 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'e asker çıkarmıştır. Burada münferit hadiseler nedeniyle İngiltere ve Fransa'nın onayı burada sınırlı bir polis eylemine izin verilmesine rağmen Yunan birliklerinin gelişinden sonra bölgede büyük bir savaş başlamıştır. Yunan birlikleri daha sonra üç koldan iç bölgelere ilerlemeye başlamıştır (Baum, 2005; Steinbach, 1996).

İlk olarak, Büyük Britanya'dan silah ve malzeme ile desteklenen Yunan askerleri işgallerde başarılı olur. İşgal başladıktan hemen sonra, bölgedeki Türk ve diğer Müslüman siviller Yunan birlikleri tarafından katledilir. Sadece işgalin ilk gününde yaklaşık 1000 sivil öldürülür. Osmanlı Hükümeti'nin ısrarıyla Paris müzakere heyetleri Yunanistan daha sonra suçlu bulmuş, fakat bir sonuç çıkmamıştır.

Yunanlıların İzmir'i işgalinden bir gün sonra 16 Mayıs 1919 tarihinde Mustafa Kemal 9. Ordu Müfettişi yetkisiyle İstanbul'dan Bandırma Vapuru ile Samsun'a hareket etmiş ve 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'a ulaşmıştır. Mustafa Kemal, tüm valilere ve ordu komutanlarına ülke çapında eylemler başlatmak ve Müttefiklere ve İstanbul Hükümeti'ne protesto mektupları gönderme talimatı gönderir. Kısa sürede Havza Bildirgesi, Amasya Genelgesi, Erzurum Kongresi ve Sivas Kongresi gerçekleştirilmiştir. Anadolu'da ateşkes antlaşması sonrası haksız işgallere karşı büyük bir tepki oluşmuş Anadolu'nun her yerinde Kuvayı Millîye, Müdafai Hukuk ve Red-i İlhak Cemiyetleri kurulmuştur. Sivas Kongresi sonrasında bu cemiyetler Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyetleri adı altında birleşmiş ve tüm cemiyeti temsilen Temsil Heyeti oluşturmuştur (Neumann, Neumann 1993).

İstanbul Hükümeti'nin çaresizliği, hükümetin İngiliz yanlısı tutumu, ülkede milli iradenin oluşması ve Sadrazam Damat Ferit Paşa'nın keyfi uygulamalarına son verebilmek amacıyla bir an önce seçimlerin yapılarak meclisin açılmasını istenmiştir. Seçimler sonrasında son Osmanlı Meclisi 12 Ocak 1920 tarihinde

İstanbul'da açılmıştır. Bu meclisin en önemli faaliyeti Misakı Milli kararlarının alınması olmuştur. Misakı Milli kararları sonrasında 16 Mart 1920 tarihinde meclis basılarak dağıtılmıştır. Milli İradenin tekrar tecelli edebilmesi için 23 Nisan 1920 tarihinde Ankara'da TBMM açılmıştır.

İtilaf Devletleri bir an önce hazırlanan barış antlaşması metnini Osmanlı Devleti'ne kabul ettirmek isterken TBMM ve Hükümeti Misakı Milli sınırları için mücadele hazırlıkları yapmaktadır. İtilaf Devletleri amaçlarına ulaşabilmek amacıyla 20 Haziran 1920 tarihinde üç koldan Yunan ordusunu taarruza başlatır. Yunan ordusu 10 Temmuz'da Manisa, Uşak, Balıkesir ve Bursa'yı eline geçirir. Bunun üzerine Osmanlı Devleti 10 Ağustos 1920 tarihinde Paris yakınlarındaki kasabada Sevr Barış Antlaşması'nı imzalamıştır. Sevr Barış Antlaşması Osmanlı Meclisi dağıldığı için hukuki olarak yasalasmamış, TBMM de antlaşmayı ret onaylayanları da vatan haini ilan etmiştir. Böylece bu antlaşma yürürlüğe girememiştir. Antlaşma Osmanlı Devleti'ni Küçük Asya'ya indirmiştir. Fransa, İngiltere ve İtalya silah zoruyla geniş alanları güvence altına almıştır. Yunanistan ayrıca Trakya'nın bir bölümünü küçük ortak olarak kazanmayı başarmıştır. Ancak bu, Yunan milliyetçiliği için yeterli değildir. Kraliyetçiler ve cumhuriyetçiler siyasi olarak birbirleriyle sert bir şekilde savaşıırken, ortak bir payda üzerinde anlaşabildiler: Bizans İmparatorluğunu yeniden inşa etmenin en büyük fikri olan "Megale İdea" nihayet gerçek olacağı (Jelavich, 1983).

Yunan ordusu bu antlaşmanın TBMM'ne kabul ettirebilmek amacıyla yaptığı taarruzlarda İnönü savaşlarında Türk ordusu başarılı olsa da Kütahya ve Eskişehir savaşlarında başarılı olamamıştır. Kütahya ve Eskişehir savaşları sonrasında Türk kuvvetleri çok düzensiz dağılır. Orduda başlayan büyük bocalama nedeniyle Mustafa Kemal 17-18 Temmuz'da Eskişehir'de orduyu teftiş ettikten sonra Sakarya Irmağı'nın doğusuna kadar çekilme emri vermiştir. Böylece bir taraftan Türk ordusu geri çekilerek bir savunma savaşına hazırlanırken diğer taraftan Yunan ordusu taarruz için temkinli bir şekilde ilerlemiştir. Mustafa Kemal Yunanlıların ilerlemesini durdurup Ankara'yı 1921 Ağustos'unda Sakarya Irmağı üzerinde güvenceye aldıktan sonra, Yunan-Türk Savaşı pozisyon savaşını almasını sağlamıştır. Yunan birlikleri Marmara Denizi'nden Bodrum'a kadar 300 kilometrelik bir cepheyi korumaya çalışmış ve iase ve ibatelerini zorlukla karşılayabilmiştir. Yunanlar ne kadar uzağa doğuya gittiyse, Sakarya'daki yenilgiyi geri çekilmeye zorlayan kadar tedarik yollarını daha fazla zora sokmuşlardır (Kreiser, 2003).

Savaşın mağdurları da her iki tarafta da Türk ve Yunanlı sivillerdir. İtilaf hükümetleri, özellikle İngilizler ve Fransızların bu çatışma sırasında oynadığı rol kısmen çelişkilidir. İngilizler, Sevir Antlaşması'nı imzaladıktan sonra, Yunan Hükümeti'ni güçlendirirken, İtalyan müttefikleri, hem resmi hem de gayri resmi olarak Milli Mücadele'ye silah ve savaş malzemesi sağlamış, bu anlaşmayı geçersiz etmek için çok şey yapar. Elbette, sözleşmenin gerçekleştiği şartlar Türkiye için uygun değildir. Ayrıca, Yunan Hükümeti'nin nihayet Büyük Yunanistan fikri olan "Megale İdea" fikrini sürdürmek için zamanı lehine kullanmak istemekteydi. Ancak tüm büyük güç planları gibi, bunun da iki yıl süren bir savaşa yol açması ve bunun sonucunda Türk ve Yunan taraflarında sayısız kayıp vermeyi kabullenmesi gerekir.

Afyonkarahisar'da Hücum taburları 3 Kolordu ile takviye yapılır. İzmir'deki genel merkez ile birimler tek bir demiryolu bağlantısıyla birbirine bağlanır. Mannheim tarihçisi ve Yunanistan uzmanı Heinz A. Richter, "Yunan birliklerinin bir yıl boyunca bölgeyi işgal etmesine rağmen, arka yol ağının geliştirilmesinde hiçbir şey olmadı" demektedir (Richter, 2015).

A.Sakarya Meydan Muharebesi Öncesi

Eskişehir Kütahya muharebeleri sonrasında Sakarya Irmağı'nın doğusuna çekilmeye başlayan Türk ordusuna karşı Yunan ordusu peyder pey ilerleyerek Türk ordusuna karşı bir taarruzu planlamaktadır. Bu kısımda Alman gazetelerinde 16 Ağustos'tan itibaren Yunan taarruzu, Osmanlı Devleti'nin durumu, TBMM ve Hükümeti, Türk ordusunun durumu ile ilgili haberler taranmış ve aşağıda bu haberler gün ve gün savaşa kadar verilmiştir.

16 Ağustos'ta Vossischen Zeitung'ta Atina kaynaklı "Kemalistlerin Geri Çekilişi" adlı haber yer alır. 15 Ağustos resmi askeri raporuna göre, Yunan ordusu, Eskişehir'in yüz kilometre doğusundaki düşman hattını Kilo-Buklu-Savikioi (Porsuk Nehri üzerinde), Efantrikio (Sakarya Nehri üzerinde) ve Keffili'nin kısa direnişinden sonra ilerlemiş ve buraları ele geçirmiştir. Bu hattın daha güneyindeki Sivrihisar da alınmıştır. Times muhabiri tarafından İzmir'den gelen bir rapora göre, Mustafa Kemal, Sivrihisar ile Ankara arasındaki alanın tümünün Türkler tarafından tahliye edilmesini emrettiği yer alır (Berlin Vossische Zeitung, 16.08.1921).

17 Ağustos'ta Haag kaynaklı "Yunan taarruzunun gelişimi Kemal'in planları hakkında belirsizlik" başlıklı haber yer alır. Times dergisi Yunanlıların saldırısına yeniden devam edeceğini bildirmektedir. Türk ordusu yaklaşık olarak Sakarya Nehri üzerindeki Maudra hattında, Eskişehir'in 76 km doğusunda, Porsuk Nehri üzerindeki Kaimas-Enprn'a gittiği, Mustafa Kemal geri çekildiği, Mustafa Kemal'in savaşıp

savaşmayacağına henüz bilinmediği yer alır. Yunanlılar geçici olarak Ankara'yı işgal etmek ve her şeyden önce demiryolu hatlarını tahrip etmek ve vagonları almak istemektedir. Milliyetçi Hükümetin Sakarya'dan çekildiği kesin gibi görünüyor. Daha önce de belirtildiği gibi, Türk birliklerinin çoğu henüz kesin olarak yenilgiye uğramamış, ancak çok zayıf bir mühimmatla donanmış; Yunan ordusu en iyi donanıma sahip ve Kemalistlerin inandığından daha fazla birliğe sahip. Kemalistler esasen Yunanlılara karşı saldırı yapmanın mümkün olduğunu düşünüyorlar. Hatta sol kanatlarında başarı elde ettiler, ancak Yunanlılar merkezden yarma hareketine girişince geri çekilmek zorunda kaldılar. Türklerin umudu şimdi kışa konsantre olmaktır. Çünkü Yunanlıların yüksek platolarda Ankara'ya kış şartlarında saldırma çabalarının mümkün olmadığı varsayılmalıdır (Berlin Vossische Zeitung, 17.08.1921).

Atina'dan 18 Ağustos tarihinde "Yunan ilerlemesi" başlığı ile Berliner Tageblatt gazetesinde yer alan haberde 16 Ağustos tarihindeki Yunan ordu raporuna göre, Yunan birlikleri ilerlemelerine devam etmekte ve Ruhaltich'in (Mihaliç) doğusundan Sivri Hisar'ın doğusundaki yüksekliğe kadar uzanan bir çizgiye ulaşırlar. Türk süvarileri direnişlerinde kırılmış ve doğuya geri çekilmeye başlamışlardır. Geri çekilirken olabildiğince demiryolu ve geçit köprülerini yok etmektedirler (Berliner Tageblatt, 18.08.1921).

18 Ağustos'ta Londra kaynaklı haber Times Dergisi'nin İstanbul muhabirine dayanmaktadır. Haber "Türk ve Fransız Sınır Müzakereleri" başlığı ile verilir. Ankara'daki Millet Meclisi, ertelenmesinden kısa bir süre önce, Fransa'nın Filistin ve Suriye'nin sınır sorunlarını düzenlemek için yaptığı önerileri Fransa'nın bazı küçük değişiklikler yapması şartıyla kabul etmiştir. Önümüzdeki birkaç gün içinde bir Fransız subayı Paris'e Türkiye'nin talepleriyle dönecek. Yunanistan'ın başarılarının bir sonucu olarak, Türklerin kuşkusuz Fransa'ya yönelik taleplerini azaltmaları gerekecektir. Ölü ve yaralı olarak Türk kayıplarının 18 000'e ulaştığı söylenmektedir (Berliner Tageblatt, 18.08.1921).

18 Ağustos'ta Londra kaynaklı "Ankara'ya Yunan Taarruzu" başlıklı haber yer alır. İstanbul'dan çıkan haberlerde, Ankara'daki Yerel Meclis'in, Fransız Hükümeti'nin bazı değişiklik önerilerini onaylaması şartıyla, Trakya ve Suriye'de sınır ötesi uzlaşma önerilerini kabul ettiği bildirildi. Milliyetçiler, Yunanistan'ın ilerleyişinin bir sonucu olarak tutumlarını değiştirmek zorunda kalıyorlar ve Yunan taarruzu devam ederse Ankara'yı tutamayacaklarından korkuyorlar. Türklerin zaten 18 bin kişiyi kaybettiği, Yunanistan'ın kayıplarının ise henüz 11 bin asker olmadığı bildiriliyor. Buna ek olarak, Yunanlılar kayıplarını milliyetçilerin şu ana kadar yapamadıkları yeni birliklerle takviye ediyorlar. İngiltere'deki kamuoyu, Türkiye'deki İngiliz askeri ve sivil mahkûmların kötü muamele gördüğü haberiyle çok üzülüyor. Türkiye ve Orta Doğu'daki İngiliz temsilcileri, bu kişilerin kurtuluşunu sağlamak için Ankara'yla bağlantıya geçti. 18 Ağustos Paris kaynaklı bir haber yer alır. Ankara'dan çıkan bir radyo raporuna göre, Kemalist Ordunun Genelkurmay Başkanı İsmet Paşa görevinden ayrılmış ve onun yerine Başbakan Fevzi Paşa geçmiştir (Deutsche Allgemeine Zeitung, 18.08.1921).

19 Ağustos'ta Deutsche Allgemeine Zeitung'ta 18 Ağustos Paris kaynaklı ve Atina'dan Havas muhabirinin gönderdiği "Yunan Türk Savaşından" başlıklı bir haber yer alır. Türkler kendilerini Sakarya'da sağlamlaştırdılar. Bir başka Havas raporuna göre, Karadeniz'de faaliyet gösteren Yunan filosu, Rus menşeli savaş mühimmatı yüklü Türk "Şerif" ve "Seifat" gemilerini ele geçirmiştir (Deutsche Allgemeine Zeitung, 19.08.1921).

19 Ağustos'ta Paris kaynaklı "Yunan ve Türk Savaşı, Gordion'da Başarısızlık" başlıklı haber yer alır. Reuters, İzmir'den, Türklerin, kendisini yakalayan ve onları Yunan ordusunda savaşmak üzere öldürmekten mahkûm eden 28 Gayri Müslim'in mahkemeye verdiğini bildirir. Gayri Müslim nüfus, Türklere kapitülasyon diyeti ödemek zorunda olan Müslümanlardan değildir. İzmir'deki Daily Mail muhabiri, Rumlar ile Türkler arasında bir savaşın, Ankara'dan 85 km uzaklıktaki Sakarya Irmağı'ndaki Gordion'da gerçekleştiğini bildirir. Gordion'da, Büyük İskender Pers ordusunu yendiği ve Gordion düğümünü orada kestiği söyleniyor. Aynı rapor Atina'dan, İzmir'deki söylentilere göre, Yunan ordusunun Sivrihisar'ı işgal ettikten sonra Ankara'da ilerlediğini bildirir. Uçaklar ve diğer icatlarla, Türklerin yalnızca 50 000'den fazla asker ve 19 topu vardır. Düzensiz birlikler de Türk ordusunda yer alır. Atina'dan, Türklerin Sivrihisar'ı işgalindeki Türklerin zayıf direnişi ile kanıtlandığı gibi, Rumlarla herhangi bir ciddi karşılaşmadan kaçınmaya çalıştıklarına inanıldığı bildirilir. Öte yandan, Türkler daha fazla geri çekilmek ve Sakarya Irmağı üzerinde belirleyici bir savaşa katılmak isteyip istemediklerini henüz bilinmemektedir (Berlin Vossische Zeitung, 19.08.1921).

20 Ağustos Atina kaynaklı "Ankara'nın kuşatılması" adlı haber yer alır. Gordion Kemalist güçlerinin, belki de savaşın önümüzdeki birkaç gün içinde gerçekleşeceği yerde yoğunlaştığını doğrular. Mustafa Kemal'in hükümetinin soğukluğunu Sakarya'ya taşımaya karar verdiği söyleniyor. Ankara tahliyesinin çoktan başladığı söyleniyor (Berlin Vossische Zeitung, 20.08.1921).

20 Ağustos'ta Paris kaynaklı bir haber yer alır. Londra'dan Matin telgraftan alınan haberde Yunan birlikleri sadece Ankara'dan 75 kilometre uzakta bulunmaktadır. Ankara Yunan uçakları tarafından bombalanır. Pilotlar nüfusun kenti terk etmeye başladığını söylemektedir. Mustafa Kemal, ordusuna diğer şeylerin yanı sıra şöyle ifade etmiştir: "Büyük savaşın kanaması, hileli bir ateşkes ve tüm gücümüzü milli coşkuyla, nefretimiz olan Lejonyalılara saldıran nefret dolu bir saldırı; İnanılmaz direnişimiz sayesinde, cesurca ve iyi bir şekilde ayağa kalkabildik. Yunan çetelerine, en kutsal hakları savunmak için kanlı kurbanların bedelinde büyük yenilgiler öğrettiler. Ordumuzun cesareti, düşmanı bütün güçlerine konsantre olmaya zorladı. Rakamlarla çok üstün olan son savaşlarında ağır zayıatlar veren ordumuz, savaşçılarından hiçbir şey kaybetmeden geri çekilmek zorunda kaldı. Düşman şimdi operasyon üssünden uzakta, birliklerimizi görevlerini tamamlamaya hazır görüyor. Bağımsız bir varlığa kavuşana (vakıf) kavuşana ve ülkemizi tüm işgallerin en kanlılarından yenene kadar savaşmalıyız." (Berlin Vossische Zeitung, 20.08.1921).

20 Ağustos tarihli Berliner Börsen Zeitung'ta yer alan "Yunanlıların milyarlık borçlarının müzakeresi" başlığı altında Paris'ten 19 Ağustos tarihli habere yer verilir. Atina'dan "Endüstri Dergisi" tarafından yayınlanan bir rapora göre, Yunan Hükümeti İngiliz ve -Hollandalı Thomson grubuyla bir milyar Drahme borç üzerine müzakere yapılır. Aynı zamanda Londra'da bir milyarlık bir krediyle başka bir grupla müzakereler sürer, bunun 250 milyonu Yunanistan'a mal tedariki ile sağlanacaktır (Berliner Börsen Zeitung, 20.08.1921).

20 Ağustos tarihli Paris'ten alınan "Yunanlılar Ankara Önlerinde" başlıklı haber Londra kaynaklıdır. Buna göre Yunan birlikleri Ankara'ya 75 kilometre uzaklıktadır ve Ankara Yunan uçaklarınca bombalanmıştır. Pilotlardan alınan habere göre Ankara halk şehri terk etmektedir (Berlin Vossische Zeitung, 20.08.1921).

20 Ağustos'ta Paris kaynaklı "Yunan Taarruzunda Gordion başarısı" adlı haber yer alır. Gordion'da bir radyo mesajının ardından, Ankara'nın 70 kilometre güneybatısında, Türklerle Rumlar arasında bir savaş başlar. Atina, Yunanlıların 85 kilometre cephesinde ilerlediğini açıklar. Şimdiye kadar 100 kilometre ilerleme kaydedilmiştir. Geri çekilmeleri halinde, Türkler tüm köprüleri ve yolları ve demiryollarını imha etmektedir (Deutsche Allgemeine Zeitung, 20.08.1921).

20 Ağustos'ta Berlin Vossische Zeitung'ta 19 Ağustos Prag kaynaklı "Yunanistan ve küçük İtilaf" başlıklı haber yer alır. Makaleye göre Tale Jonescu, Kral Konstantin ile ilgili fikrini tamamen değiştirir ve hatta Yunanistan ile birlikte Kemal'e karşı savaşmaya istekli olduğunu bile ilan eder. Eğer bundan faydalanabilirse (Berlin Vossische Zeitung, 20.08.1921).

21 Ağustos'ta Paris kaynaklı "Anadolu'daki belirleyici savaşın başlaması" başlıklı haber yer alır. "Intransigent" tarafından bildirildiği üzere, Anadolu'dan gelen en son haberler Gordion'daki Kemalist güçlerin çoğunun Yunan ordusuyla çarpıştığını ve savaş başladığını gösterir. Havas muhabirinin 19 Ağustos'ta İstanbul'dan bildirdiği gibi, Ankara'daki bir general tarafından yönetilen bir Rus askeri komisyonu, Moskova'yı olaylar hakkında bilgilendirmeye devam etmektedir. Lenin, Başkomutan olarak atanması nedeniyle Mustafa Kemal'e tebriklerini iletmiş ve Moskova'nın, Rusya-Türkiye Anlaşması gereği üzerine düşen yükümlülükleri yerine getirmeye hazır olduklarının garantisini iletmiştir (Berlin Vossische Zeitung, 21.08.1921).

21 Ağustos'ta Cenevre'den "Wilhelm'den Konstantin'e" başlıklı haber yer alır. Cenevre'den "Tribün", eski İmparator William'ın, kendisini Eskişehir'in Yunan ordusu tarafından alınmasından dolayı tebrik ettiği ve Yunan ordusuna başarı dileklerin içere bir mektubu Kral Konstantin'e gönderdiğini duyurur. Ayrıca kayınbiraderine, şu anda Yunanlılara sahip olan Anadolu demiryollarının inşası ile kişisel olarak ne kadar ilgilendiğini hatırlatıyor. Anavatanından çok uzakta olan Konstantin'in başarısı onu rahat ve neşe haline getirir. Eski İmparator, İzmir'deki Kraliçe Sophie'ye ikinci mektubunu yazar ve burada yaralı Rumları önemseyerek Almanya'nın yaralarından birini aynı anda iyileştireceğini söyler. Wilhelm'in ani bir ruh hali değişikliğinde Kemal veya Enver'deki savaş tanrıçası benzer mektuplar göndermiş olması bilinen coşkunluğunda hiç te şaşırtıcı olmadığına değinilir (Deutsche Allgemeine Zeitung, 21.08.1921).

21 Ağustos'ta Paris kaynaklı "Yunan Hücumu" başlıklı yazı yer alır. İzmir'den Havas muhabirinin bildirdiğine göre Yunan saldırısı ciddi engellerle karşılaşmadan devam etmektedir. Kemalist Silahlı Kuvvetlerin yeniden düzenlenmesi henüz bitmemiştir. Doğu illerinden getirilen Tümenler ancak birkaç haftaya kadar, ağır topçu birlikleri Eylül ayının sonundan önce hazır edilemeyecektir (Berliner Tageblatt, 21.08.1921).

21 Ağustos'ta Atina kaynaklı haber yer alır. Kriz Bakanı Theotokis, Rumları Ankara'ya ilerleteceklerini, sert kalamadıklarını, ancak Kemal istilasına karşı Gorontia oluşturacaklarını söyledi. Sevr Antlaşması, Türk Hükümeti sonucu Küçük Asya hükümlerinde artık mevcut değildir. Yunanistan'ın yeni bir

antlaşma talebi, Yunanlıların getirdiği fedakârlıklara uyarlanacaktır. Mustafa Kemal'in ordusu şu an 60 000 kişi olmakla birlikte, demoralize edilmiştir. Kemal kararlı bir şekilde savaşı reddederek Ankara'nın ötesine çekilirse, yalnızca Yunanistan ve Avrupa'yı ilgilendiren isyancı olacaktır. Taarruzlarının bitiminden bir ay sonra Türk askeri gücü olmayacaktır (Deutsche Allgemeine Zeitung, 21.08.1921).

21 Ağustos Paris kaynaklı bir haber yer alır. Türk Adalet Bakanı'ndan sonra, Bayındırlık Bakanı ve Devlet Konseyi Başkanı istifalarını sundu. İstanbul'da Reuters'in dediği gibi, genel bir bakanlık krizi beklenir. Sadrazam, bu durumdan kaçınmak ve bakanları görevde kalmaları için ikna etmek için büyük çaba sarf etmektedir. Atina'da, Reuters'in daha da bildirdiği gibi, hala İstanbul'un Yunan birlikleri tarafından işgal edilme ihtimalinden bahsetmektedir. Bu şartlar altında, İngiltere Büyükelçisi Lord Granville'in, Yunan birliklerinin İstanbul'a girmesi ihtimaline karşı yalnızca düşmanları bulabileceklerini ifade ettiğini söylenmektedir. Yerel basın, elbette İngiliz Büyükelçisi tarafından atılan böyle bir adımı reddeder ve halen İstanbul'un işgalinin kolayca mümkün kılındığına yer verir. Lord Granville de Cumartesi günü Theotokis ile bu konu üzerinde konuşmuştur (Deutsche Allgemeine Zeitung, 21.08.1921).

22 Ağustos'ta Paris'ten alınan habere göre Londra'dan gelen haberde deniz aşırı iki İngiliz, "Hindistan İmparatoru" ve "5. Kral George" ile İstanbul'a gitmekte oldukları bildirilmektedir. Londra'dan alınan "Yeni Bir Yunan Zaferi" balıklı başka bir haber yer alır. Daily Telegraph'ın İzmir'den aldığı bir rapora göre, Yunanlılar Türk süvarisini yok etmiş 170 subay ve 4 000 kişiyi esir almıştır (Berlin Vossische Zeitung, 22.08.1921).

22 Ağustos'ta Paris kaynaklı Berliner Börsen Zeitung'ta yer alan "Kemalistlerin artan direnci ve Gordion Yenilgisi" başlıklı haber yer alır. İstanbul'daki Erchange Telegraph'ın muhabiri, Kemalistlerin direnişinin gittikçe daha yoğunlaştığını bildirir. Milliyetçilerin Kafkaslar ve Eiltelen'den takviye aldığı düşünülmektedir. Yunanlılar çok ağır zemin şartlarında hareket etmek zorundadır. Türkler Sakarya Irmağı'nın 40 kilometre doğusunda geri çekildiler. İstanbul'dan gelen bir radyo mesajına göre, Gordion'un 40 kilometre dışındaki cephede bir savaş başlamıştır. Yunanlılar Türklerin sol kanadını kapatmaya çalışır. Türkler güçlü tahkimatlar yapmaktadır. Echo de Paris, Sakarya Irmağı'nı aşmanın Ankara'da bir düşüş olabileceği anlamına geldiğini belirtmektedir. Londra kaynaklı başka bir haberde Ankara'dan, Mustafa Kemal Paşa'nın Milliyetçi Silahlı Kuvvetler Yüksek Komutanlığına atanmasından sonra ilk kez harekete geçmesinin, Ulusal Meclis'i tetikleyen bir kararname olduğu bildirilir (Berliner Tageblatt, 22.08.1921).

22 Ağustos'ta Paris kaynaklı Berlin Vossischen Zeitung'ta "Gordion'da Savaş" başlıklı haber yer alır. İstanbul'dan gelen bir haberde, Anadolu'dan gelen son haberlerin, Kemalist güçlerin çoğunun 40 kilometrelik bir sınırdaki büyük bir savaşın başladığı Gordion yakınlarındaki Yunan ordusuyla temas ettiği bildirir. Yunan birliklerinin büyük zorluk ve kayda değer kayıplarla Sakarya Irmağı'nı ve yan akarsularını geçtikten sonra, şimdi Borge Kareliass'ta yerleşik düşmanın sol kanadını çembere almaya çalışmaktadır. Türkler, kendilerini Yunanlılara karşı inatla savundukları olağanüstü güçlenmiş pozisyonlara sahipler. Erchange Telgrafının İstanbul muhabirine göre, Kemalist direniş istikrarlı bir şekilde artıyor. Türk milliyetçi birliklerinin Kafkasya ve Elieia'dan takviye aldığı düşünülmektedir. İzmir'den Daily Telegraph'ın verdiği bir rapora göre, Yunanlılar Sakarya Irmağı'nı aştıktan sonra Türk süvarilerini yenerken 170 subay ve 4 000 kişiyi esir alır (Berlin Vossische Zeitung, 22.08.1921).

22 Ağustos'ta Paris'te Die Action française'de Proför Rennes "Havai Fişek Gösterisi" adlı bir makale kaleme alır. Action française yazıyor: Müttefikler Finans Komisyonu'nun harap olmuş bölgelerin evlerini yeniden inşa etme kararı gibi bir durum söz konusu değil. Şimdi, Almanya savaş bonolarını Kehnes'in şansız olarak belirttiği gibi ancak bir yıl daha ödeyebileceğini belirtmiştir. Fakat bu bir yıl sadece Fransa'nın hiçbir şey alamayacağı bir yıldır. Nihayet sırasını aldığı anda, Kehnes'e göre Almanya batacak ve borcunu ödeyemeyecektir. Bu durumda Fransa gülünç mü, aptal mı olmaktadır. Birliklerimiz 13 ay önce Şam'dan ayrıldı ve şimdi Bağdat'ta krallık kuruldu. Bizim için bu taç giyme hakaretten daha fazlasıdır. Faysal ile Suriye'yi çevrelemeyi ve bizi denize atmayı hedefleyen bir politika izleniyor. İngiliz politikası Hüseyin'in oğlu için ne yaptıysa, Konstantin'in oğlu için de aynısını tekrar yapacak. Bahane zaten bulundu. İngiliz vergi mükellefleri artık Irak'ın ele geçirilmesinin maliyetinin üstlenilmesini devam ettirmek istemedikleri için Irak'ta Faysal'ı Kral yaptılar. İngiltere'nin işgal masraflarından tasarruf etmesini sağlayabilmesi için Konstantin'in İstanbul'da olması gerekiyordu. İstanbul'da bulunan Yunanistan, Bağdat'taki Faysal'tan çok daha ciddi olacak olan Boğazların egemenliği anlamına geliyor. Fransa Ortadoğu'nun kaybıyla savaşı bitiyor. Buna uyuluyor mu? Fransa'nın hala daha değerli kolonileri vardır. Washington Konferansı bunu ve daha fazlasını almak için bir fırsat sağlayacaktır (Berlin Vossische Zeitung, 22.08.1921).

22 Ağustos'ta Deutsche Allgemeine Zeitung "İngiltere ve Yunanistan" başlıklı haber yer alır. Atina kaynaklı bir telgrafa göre, Lord Grenville bir gün önce Yunanistan Savaş Bakanı Ehentokis ile çok önemli bir röportaj yapmıştır. Birkaç hafta boyunca İngilizce sayfalarda çok sayıda Yunan dostu makale yayınlanmıştır.

Kemalist tehlikeye rağmen, Yunan ordusunun İngilizlerin çıkarlarından büyük ölçüde yararlandığı kabul edilmektedir. Bu şekilde, Müttefikler bu savaş için kayda değer meblağları ayırmıştır. Yunanlılar Türk tehdidine son verirse, İngiltere milyonları kurtaracaktır. Genel olarak, İstanbul'un işgali ve Yunanlıların boğazlara hakimiyeti için savaşa girilmiştir (Berlin Vossische Zeitung, 22.08.1921).

22 Ağustos'ta Deutsche Allgemeine Zeitung'ta Londra kaynaklı "Ankara'da Ulusal Meclis'in dağılması" adlı haber yer alır. Ankara'dan, Mustafa Kemal Paşa'nın Milliyetçi Silahlı Kuvvetler Başkomutanı olarak atanmasından sonra ilk hareketlerinden birinin Ulusal Meclis'i feshetme kararı aldığı bildirilir. Ankara'da kapsamlı ve yapıcı bir faaliyet geliştiren Millet Meclisi, silahları konuştuğu sürece görevlerini yerine getiremez. Bugün Türkiye, Yunan saldırılarına karşı dayanağını sürdürüp sürdüremeyeceği konusunda yaşam sorunu ile karşı karşıyadır. Önemli olan, Mustafa Kemal Paşa'nın ellerinde olan askeri liderliktir. Türkiye'nin haklarını en üst düzeyde koruma konusundaki kararlılığı, Milliyetçilerin lideri tarafından onaylanır. Yunan birliklerinin şu ana kadar ilerlemesi durumunda, Anadolu gibi bir bölgede yalnızca arazideki kazanımların pek anlamlı olmadığı unutulmamalıdır. Yunanlılar içeriye ne kadar girerse, kendilerini o kadar kötü duruma sokarlar (Deutsche Allgenmeine Zeitung, 22.08.1921).

22 Ağustos'ta Deutsche Allgemeine Zeitung'ta Paris kaynaklı "Lenin ve Mustafa Kemal" başlıklı haber yer alır. Havas'ın 19 Ağustos'ta İstanbul'dan bildirdiği gibi, Ankara'daki bir general tarafından yönetilen bir Rus askeri komisyonu ve Moskova'yı olaylardan haberdar etmektedir. Lenin, başkomutan olarak atanması vesilesiyle Mustafa Kemal'e tebriklerini ilettiler ve Moskova'nın Rusya-Türkiye sözleşmesinde belirtilen görevleri yerine getirme şartlarını yerine getirmeye hazır olduğunu söyledi. İstanbul'dan gelen bir Reuters haberine göre, Bolşeviklerin Trabzon'a iki torpido botu gönderen ve bundan sonra da Türk bayrağının altında hareket edeceği konusunda bilgilendirilme yapıldığı bildirilmiştir (Deutsche Allgenmeine Zeitung, 22.08.1921).

B.Sakarya Meydan Muharebesi

Bu başlık altında Sakarya Meydan Muharebesi'nin başladığı 23 Ağustos ile bittiği 13 Eylül arasında Alman gazetesinde çıkan haberlere yer verilmiştir. Haberler gün ve gün tarih sırasına göre verilmeye çalışılmıştır.

Berlin Vossische Zeitung'ta 23 Ağustos Atina kaynaklı "Yunanistan'ın Savaş Hedefi" başlıklı haber yer alır. Resmi ordu raporuna göre, Yunan kuvvetleri Sakarya Irmağı'nın güneyine ve kuzeyindeki yayına, Eskişehir'den Ankara'ya giden yolun ortasına kadar ilerlemiştir. Türk süvarileri ile küçük ve önemsiz savaşlar yapılır. Daily Telegraph tarafından yayınlanan bir mesaj talebine cevap olarak, Müttefik Hükümetlerin Yunanistan'ın barış koşullarıyla ilgili niyetlerini öğrenmek için Yunan Hükümetine yazdıklarını bildiren bir mesaj talebi yer alır. Bu talep üzerine Gunaris, Yunanistan'ın hedefleri tam olarak gerçekleşinceye kadar savaşa devam edeceği haberini onayladığını ve bunu inkâr etmek istemediğini söylemiştir. Yunanistan'ın barış talepleri ılımlı olduğu ve bunun bu ülkeye uygulanan yeni mağdurlara uygun olacağı düşüncesindedir. Her şeyden önce, Yunanistan karada tam savunmasını sağlayacak bir sınır çizgisi talep edecektir (Berlin Vossische Zeitung, 23.08.1921).

23 Ağustos İstanbul kaynaklı haber yer alır. Ankara'nın resmi raporlarına göre, Damat Enver Paşa ve Nuri Paşa 10 000 Müslüman askerle Ankara'ya gelmiştir. Nuri Paşa geçen Haziran ayında Enver Paşa'yı Anadolu'ya geri getirme propagandası nedeniyle ülkeden çıkartılmıştır. Bu rapor doğruysa, Müslümanların kendi iç farklılıklarını çözdüğü ve ülkenin Yunanistan'a tamamen düşman olduğu anlamına gelir. Atina kaynaklı Berliner Vossischen Zeitung'ta "Yunanistan ve Küçük İtilaf" başlıklı haber yer alır. Cepheden gelen son bilgiler, Yunan ordusunun Ankara'nın 120 kilometre batısındaki olduğunu gösterir (Berlin Vossische Zeitung, 23.08.1921).

Paris'ten 23 Ağustos tarihli "Yunanlıların Başarısızlığı" başlıklı haberde Paris'teki Türkiye Bilgi Bürosu, Küçük Asya'dan en son alınan habere göre Yunanlıların saldırılarının Türkler tarafından durdurulması gerektiği ile ilgili gazeteye bir telgraf gönderir. Yunanlılar bir yenilgiye uğradılar. Detayların hala eksik olduğu yer alır. Londra'dan alınan haberde Küçük Asya'dan gelen haberler sürekli olarak çelişkili olduğu yer alır. Çünkü Türk kaynağından gelen raporlar doğru olacaksa, Yunan taarruzu çoktan son bulmuş olmalıdır. Paris'teki Türk basın ofisi, Yunanlıların bir çatlak yaşadığını ancak detayların henüz eksik olduğunu bildirir. Öte yandan, Yunan tarafı, Yunanistan ilerlemesinin ciddi bir muhalefet olmadan devam edeceğini ilan etmektedir. Sakarya Irmağı'nı geçtikten sonra Polatlı şehri, Gordion çevresindeki tüm bölge Yunanlılar tarafından ele geçirilmiştir. Ancak Mustafa Kemal'in, büyük bir savaş yapmadan Ankara'dan vazgeçmeyeceğine inanıldığı da yer almaktadır (Deutsche Allgenmeine Zeitung, 23.08.1921).

24 Ağustos tarihinde Atina'dan alınan bilgiye göre "Yunanlılarda Fransızların Askeri Misyonu" başlıklı haber yer alır. Yunanistan Savaş Bakanlığı'nın resmi bir notunda Fransız askeri misyon görevlileri

ile Yunan görevlileri arasında iddia edilen çatışmaları bildirmenin oldukça yanlış olduğu açıklanır. Fransız misyonunun lideri, Misyonun alt üyeleri ile Yunan yetkililer arasındaki birkaç önemsiz olayın sonunda hiçbir anlam ifade etmediği, sadece birkaç küçük hadisenin olduğu belirtilir. Paris'ten alınan haberin kaynağı Ankara'daki Havasbüro'dan çıkan bir rapordur. Buna göre Türk ordusu raporunda: Batı cephesinde düşman bölümleri Türk konumlarına yaklaşmaktadır. Afyonkarahisar bölümünde Türk birlikleri orada konuşlanan düşman kuvvetlerini geri attıkları için Çobanlar'a girmiştir (Berlin Vossische Zeitung, 24.08.1921).

Berliner Vossische Zeitung'ta 24 Ağustos'ta Londra kaynaklı bir haber yer alır. İstanbul'daki Times muhabiri, Romanya'nın İstanbul ve Boğazlar hakkındaki görüşünü ana hatlarıyla açıklayan, dışişleri bakanı Tale Jonescu'nun kişisel arkadaşı olan tanınmış Romen gazeteci Algazi'nin bir makalesini yayınlar. Romanya, herhangi bir Yunan'ın enternasyonalizmi ortadan kaldırma arzusu ve muzaffer bir Yunan'ın da boğazlar için bir yetki alma teşebbüsüne düşmandır. Ancak, Boğazlar için herhangi bir Türk arzusu ile de savaşılmaz. Romanya, Çanakkale Boğazı ve Boğaz'da gezinme özgürlüğünü korumak, ancak büyük bir güce sahip olmak için Müttefik güçlerle yakın işbirliği yapmaya hazırdı. Mesela, İngiltere, boğazların kontrolünü savunmak için küçük bir güç kuvveti altında direniyor (Berlin Vossische Zeitung, 24.08.1921).

Berliner Börsen Zeitung ve Deutsche Allgemeine Zeitung'ta 25 Ağustos'ta Atina'dan 24 Ağustos kaynaklı alınan "Yunanlıların Savaşta Hedefleri" başlıklı haberde Savaş Bakanı Theolofis basın temsilcilerine taarruz hareketinin başlamasıyla takip edilen hedefler hakkında açıklamalar yapar. Oraya yerleşmek için değil, Avrupa'nın kararına aykırı olmak isteyen isyancıların işgaline karşı profesyonel bir sicile sahip olmak için Ankara'ya yürümek istediklerini söyler. Yunanlılar, Türkler tarafından bu savaşa zorlanmıştır. Türkler ne Sevr Antlaşması'na ne de ateşkes şartlarına uymamıştır. Yeni bir barış antlaşması, Yunan halkının, Türk direnişini ezmek için yapmak zorunda oldukları tüm fedakârlıkları dikkate almak zorunda kalacak. Savaş Bakanı, Anadolu'daki milliyetçi güçleri yaklaşık 64 000 askeri olduğunu tahmin ediyor; Askeri operasyonların yaklaşık bir ay içinde tamamlanacağı düşünülmektedir (Berliner Börsen Zeitung, 25.08.1921; Deutsche Allgemeine Zeitung, 21.08.1921).

25 Ağustos'ta Atina'dan alınan "Kral Konstantin Hastalığı" başlıklı basın bürosundan alınan yazıda Eskişehir'de bulunan Kral Konstantin birkaç gündür bağırsak problemi yaşamaktadır. Bir gün önce defalarca kusarak bayılmıştır. Son raporların ardından kral geceyi sakince ve ateşsiz geçirmiştir. Yunan Hükümet dün Yunanistan'dan Profesör Ehrstomani ve Romoos'un kişisel doktorunu Eskişehir'e göndermiştir (Berlin Vossische Zeitung, 25.08.1921).

25 Ağustos Paris kaynaklı "Yeni Türk Bakanı" başlıklı İstanbul'dan Havas muhabirinin haberi yer alır. Bakanlar Kurulu dün boşalan bakanlık mevkilerini üzerine almaya karar verir. Danıştay Başkan Yardımcısı Cemil Bey, Adalet Bakanlığını, eski Maliye Bakanı Tevfik Bey Danıştay Başkanlığını devralır. Vakıflar Bakanlığı şu anda Eğitim Bakanı tarafından ortaklaşa yönetilmektedir. Türk anayasasına göre, Danıştay Başkanı'nın Bakanlar Kurulu'nda bir oyu olduğu belirtilmelidir. Cemil Bey ismi telgrafta belki Hüseyin Bey'den de saklanıyor gibi görünüyor. Resmi Vakıflar Bakanlığı (Evkaf) yönettiği ulusal değerler nedeniyle Türkiye için özel bir öneme sahiptir. Bu bakanlık, Türk devlet idaresinin sancılı çocuğu "Evkaf" 1 yeniden düzenlemek isteyen Genç Türklerin yönetimi altındadır (Berlin Vossische Zeitung, 25.08.1921).

25 Ağustos Paris kaynaklı haber Ankara'dan Havas muhabirine dayanmaktadır. Resmi bir Türk haberi Yunan kuvvetlerinin Batı Cephesinde ilerlemeye devam ettiğini belirtmektedir. Afyonkarahisar bölümünde Yunan kuvvetleri Türk saldırısı sonucu Aslanlar'a geri çekilir. Buna göre, bugün Türk tarafının Havas muhabirinin bildirdiği Yunanistan geri çekilmesi, Türk birliklerinin Yunan cephesinin diğer kısımlarını ele geçiriyor gibi görünüyor. Burada sözü geçen Aslanlar, Afyonkarahisar ile Uşak arasındaki bir tren istasyonudur. Eğer haberler gerçek olmuşa, Yunanlıların sağ kanadı merkezin geri çekilmesinin ardından muhtemelen geriye doğru da hareket etmiş olacaktır. Yunan Türk savaşlarında yeni aşama, Nuri Paşa komutası altında Sivas'tan Ankara'ya gelen Doğu Ordusu'nun güçlü Türk bölümlerinin gelmesiyle gerçekleşti. Karabekir Paşa da birlikleriyle Ankara'da beklemektedir (Berliner Tageblatt, 25.08.1921).

25 Ağustos'ta Paris kaynaklı "Yunan Türk Savaşı" başlığı yer alır. Sadrazam Tevfik Paşa'nın Fransa Yüksek Komiseri General Pelle ve Baltık Yüksek Komiseri Horace Rumbold nezdinde Türkiye ile Yunanistan arasındaki şerefli bir özgürlüğün sağlanması amacıyla savaşın sonuçlandırılması koşullarını araştırılması için tereddüt edildiği ve çekincelerin olduğuna dair İstanbul muhabirinden haber alınır. Paris kaynaklı bir yazı yer alır. Atina'dan Yunanlıların Sakarya Irmağı'nı geçtikleri ve milliyetçiler direniyorlarsa büyük bir savaş için hazırlanmaları gerektiği bildiriliyor (Berlin Vossische Zeitung, 25.08.1921).

Berliner Vossischen Zeitung'ta 25 Ağustos Atina kaynaklı "Yunanlıların Geri Çekilmesi" başlıklı haber yer alır. Eskişehir'de büyük bir yangın çıktı. Şehrin bir kısmı yıkıldı. Bazı Türk sakinleri kundakçılık şüphesiyle

tutuklandı. Eskişehir'de bulunan kralın durumu çarşamba günü iyidir. Paris kaynaklı "Kemalistler barışa meyilli mi?" başlıklı haber yer alır. İstanbul'dan, "Intransigent" bildirdiğine göre Sadrazam Tevfik Paşa'nın İstanbul'daki Fransa temsilcisi Pelle ve İngiltere Yüksek Komiseri Horace Rumbold'da, Yunanistan ile Türkiye arasında şerefli bir barış olasılığını araştırdığını bildirir (Berlin Vossische Zeitung, 25.08.1921).

Deutsche Allgemeine Zeitung'ta 26 Ağustos Paris'ten alınan Havas kaynaklı "Sakarya'da Türk Zaferi" adlı haber yer alır. Küçük Asya'dan gelen haberler, Türkiye'nin Sakarya'daki zaferini doğrular. Yunanlıların Ankara birlikleri yönünde ilerlemesi, Ankara'dan 120 kilometreye çekilmek zorunda kalır. Bu raporda, Ankara'nın ulusal meclisinin huzursuzluktan feshedildiğine dair söylentiler açıklanmaktadır. Londra kaynaklı "Kemal İçin Peygamber Gönüllüleri" adlı haber yer alır. Doğu'nun çeşitli ülkelerinden Muhammedin halklarından milletvekilleri Ankara hükümetine destek veriyorlar. Toplamda, bugüne kadar 20 000 gönüllü Kemal Paşa'ya bildirilmiştir (Deutsche Allgemeine Zeitung, 26.08.1921).

Roma kaynaklı Deutsche Allgemeine Zeitung'ta "İtalya ve Türkiye" başlıklı haber yer alır. Aynı zamanda burada, samimi insanların adli kararlarının İzmir'de basının Antalya'dan İtalyan birliklerinin çekilmesine eşlik ettiği ve Türkiye ile İtalya arasındaki iyi bir gelecek anlaşması için Türk dostu dostane tutumunu tanımladığı resmi çevrelerde memnuniyetle karşılanmaktadır. Burada ayrıca resmi çevreler içerisinde İtalya'nın dostane yargılarını memnuniyetle kaydeder. Böylece İzmir'deki basın, İtalyan birliklerinin Antalya'dan çekilmesine eşlik etti ve Türkiye ile İtalya arasındaki iyi bir gelecek anlaşması için İtalya'yı Türk dostu olarak nitelendirir (Deutsche Allgemeine Zeitung, 26.08.1921).

26 Ağustos'ta Paris'ten gelen bilgiye göre Anadolu'da Havas haber ajansından alınan haber Sakarya'daki Türk zaferini doğrulamaktadır. Ankara yönünde ilerleyen Yunan birlikleri Ankara'nın 120 km kuzeyine geri dönmek zorunda kalmışlardır. Paris kaynaklı haber Ankara Hükümeti'nden alınan resmi bir rapora dayanmaktadır. Buna göre Türk kuvvetlerinin Afyonkarahisar bölümündeki Yunanlıların pozisyonlarını ele geçirmiştir. Yunanlılar Kara Aslanlar'a geri çekilmek zorunda kalırlar. İstanbul'dan gelen diğer haberlere göre, Sakarya Irmağı'ndaki Yunan kuvvetleri büyük kayıplarla geri püskürtülmüştür. İşte beş günlük bir savaşın sonu bu şekildedir. Türk süvarilerinin takibi ile Yunan kuvvetleri Eskişehir yönüne doğru geri çekilmek zorunda kalmıştır. Paris'ten gelen haber 23 Ağustos'ta İzmir'deki Havas haber ajansı kaynaklıdır. Buna göre 23 Ağustos'ta Yunan ordusu resmi raporuna göre Yunan ordusu Sakarya'nın iki yakasında ve büyük kıyı boyunca uzun su birikintilerini aştıktan sonra, Sakarya'nın doğu kolu olan Ahoek'in güneyinde Türk birliklerinin ana güçlerini fark etmiştir (Berlin Vossische Zeitung, 26.08.1921).

26 Ağustos Paris kaynaklı yazıda; Ankara Hükümeti tarafından yayınlanan resmi bir raporda, Türk kuvvetlerinin Afyonkarahisar bölgesindeki Yunan mevkiilerini ele geçirdikleri iddia ediliyor. Yunanlılar Kara Aslanlar'a geri çekilmeye zorlandılar. İstanbul'dan gelen diğer haberlere göre, Sakarya Irmağı'ndaki Yunan kuvvetleri büyük kayıplarla geri püskürtüldü. Burada beş günlük bir savaş gerçekleşmiştir. Yunanlılar Eskişehir'e geri çekilmek zorunda kalır, ardından Türk süvarileri takip eder (Berliner Tageblatt, 26.08.1921).

26 Ağustos'ta Paris kaynaklı "Yunanlılar bir meydan savaşını kaybetti, Tür Zaferi" başlıklı haberi yer alır. Ankara hükümetinden resmi bir raporda şöyle yazıyor: Türk kuvvetleri Afyonkarahisar kesiminde Yunanlıların pozisyonlarını ele geçirdiler. İstanbul'dan gelen diğer haberlere göre, Sakarya Irmağı'ndaki Yunan kuvvetleri büyük kayıplarla geri püskürtüldü. Burada beş günlük bir savaş gerçekleşti. Türk süvarilerinin takibi nedeniyle Yunanlıların Eskişehir'e geri çekilmek zorunda kalır. İstanbul kaynaklı bir başka haberde Ankara'dan, Termeldan'da 18 vagon olan Yunan mühimmat treninin Kemalistler tarafından tahrip edildiği bildirilir. Yunanlılar 47 ölü vermiştir. Aynı kuvvet aynı demiryolu hattında iki köprüyü ve ikinci bir treni daha tahrip etmiştir (Berliner Tageblatt, 26.08.1921).

27 Ağustos Londra kaynaklı "Türk-Yunan belirleyici savaşı" haber Atina'dan gelen telgrafta Yunanlılar ve Türkler arasında belirleyici bir savaşın gerçekleştiği doğrulanmıştır. Ankara kaynaklı son haberde Yunan saldırısının Ankara'da başarısız olduğu yer alır. Yunanlıların Türk birliklerini güneyde kuşatma girişimi tamamen başarısız olmuştur (Berlin Vossische Zeitung, 27.08.1921).

27 Ağustos'ta Paris'ten Yunan ordu raporu kaynaklı bir haber yer alır. Buna göre Yunan ordusu Sakarya Irmağı'nın güneyine geri çekilir. Ahenki ve Radradi Çaylarının güneyindeki boşatılmış Türk pozisyonları ele geçirilir. Yunan birlikleri sol kanadının önünden Ahenki'yi geçtikten sonra dün çayın kuzeyindeki dağlık aralıktaki pozisyonları ele geçirmiştir. Gece boyunca, Türk birliklerinin Yunan kuvvetleri üzerine gerçekleştirdiği şiddetli saldırılar geri püskürtülür. Radradi'nin güneyinde, hafif bir mücadeleden sonra iyi konuşlanmış Türk mevkiileri ele geçirilir. Türk kuvvetleri gece boyunca çayın kuzeyindeki ana konumuna geri çekilir (Deutsche Allgemeine Zeitung, 26.08.1921).

31 Ağustos'ta Londra'dan alınan "Bir Yunan Zaferi?" adlı haber yer alır. Haber Atina'dan bildirilmiştir; "Kemalistler savunma hattının ana noktalarını bıraktılar ve aceleci bir geri çekilişe başladılar, Yunanlıların daha önce Persleri takip ettikleri gibi. Yunan ordusu komutası, Yunan ordusunu Pazar günü Ankara'ya hareket ettirmelerini umuyor." denmektedir (Berliner Tageblatt, 31.08.1921).

31 Ağustos'ta Berliner Vossischen Zeitung'ta Atina kaynaklı "Theotokis Yunanistan'ın savaş amacı üzerine" başlıklı yazısı yer alır. Irmağın kuzey kıyısında Guij ud Katranji ve Ludekiöf köyünün kuzey kıyısındaki sağlam takviye edilmiş tepelerde sert bir yedi günlük savaştan sonra, Türk ordusu bir cepheyi geri alamamış ve Yunan ordusu tarafından takip edilmek üzere kuzeydoğudan çekilmeye başlamıştır. Yunanlılar artık Ankara'dan 80 kilometre uzaklıktadır. Yunanistan'ın Küçük Asya'daki askeri çabalarını organize eden Başbakan Gunaris'in değerli savaş bakanı Nikolas Theotokis, yenilmez devlet adamı Georg Theotakis'in oğludur. Nikolas Theotakis diplomasiden geliyor ve hatırladığı üzere Berlin'de Yunanistan'ı yedi yıl boyunca temsil etmiştir. Vossische Zeitung'un muhabirlerine "Bizim amacımız Ankara'ya kadar ilerlemektir, orada kalmak değil, bilakis Kemal Paşa'nın başkentinde Mustafa Kemal ve diğer istilacıların malzemelerini ele geçirmek ve Avrupa'nın kararlarını uygulamak hedeflerimiz arasında yer alır. Yunanistan emperyalist güdüler için bu mücadeleye girmede, ancak bunu yapmak zorunda kaldı, çünkü Türkiye'nin bilinen hilesiyle Avrupa savaşının sonucu olan Sevr Antlaşması'nı atlatmayı başarmıştı. Ancak Türkler bu antlaşmaya yalnızca saygı duymakla kalmadı, aynı zamanda ateşkes de yapmadı. Çünkü bugün bizimle savaşmak için kullandıkları kontrat, ateşkes bittikten sonra İstanbul'daki Müttefik Depolarındaki silah ve toplar. Şimdi Türklerin eylemleri sonucunda Sevr Antlaşması sona erdi, Küçük Asya'daki ilişkilerin çözülmesi söz konusu olduğunda, Yunanistan'ın Türklerin temsil ettiği antlaşmayı değiştiren yeni bir anlaşmadaki talepleri yürürlükten kalkacak Yunan halkının memnuniyetle üstlendiği insanlara ve paraya yapılan büyük fedakârlıklara karşılık gelir. Yunan halkının güvenine layık olmak isteyen herhangi bir Yunan Hükümeti, kamuoyunun bu taleplerini ciddiye almalıdır. Her şeyi tek başına kendi yöntemlerimizle hazırlamaya ve sonuç olarak, Yunan halkının yapması gereken fedakârlıklar ve üstesinden gelmek zorunda kaldığımız zorluklar hakkında gerçek bir fikre sahip olmak için kesinlikle bunu ve daha fazlasını yapacağız, kahramanca ordumuzun geldiği yere ulaşmak için." (Berliner Vossische Zeitung, 31.08.1921) demiştir. Kemalist ordusunun bilgisine göre ne kadar büyük olduğu sorulduğunda bakan, 31 Temmuz savaşından sonra orijinal Kemalist ordusunun üçte ikisinin kaldığını ancak çok tartışmalı bir biçimde ve uyumsuz kaldığını söylemiş ve o zaman Kemal'in emri altında muhtemelen en fazla 60 000 erkek olduğunu ifade etmiştir. Kemal'in Ankara'ya geri çekilmesi durumunda bakanın devam etmesi durumunda, Yunanistan'ı veya Avrupa'yı ilgilendirmeyen isyancılardan başka bir şey olmayacaktır. Artık Kemal Türk gücünü elinde tutamayacaktır. Gelecekteki operasyonlara dair beklentiler hakkındaki soruya bakan, hikayenin yakında bitmesini beklediğini söyler. İstanbul sorusu üzerine, Bay Theotokis'in daha yakından özlediğini ifade etmiştir (Berliner Vossische Zeitung, 31.08.1921).

1 ve 2 Eylül'de Deutsche Allgemeine Zeitung'ta 1 Eylül Atina kaynaklı "Türklerin yenilgisi" başlıklı haber yer alır. 31 Ağustos'taki Yunanistan'ın resmi savaş raporunda, dün geceye kadar alınan resmi raporlara göre, Goel ve Katrandji akarsularının kuzey kıyılarındaki kuvvetli bir şekilde güçlendirilmiş tepelerde meydana gelen yedi günlük acı bir savaşın ardından düşmanın tüm hattın vazgeçtiği belirtiliyor. Savaş, Sakarya'nın doğu yakasındaki Etrek köyünden 60 kilometre doğuya doğru bir cephede gerçekleşti. Geri çekilen Türk kuvvetleri, Yunan birlikleri tarafından ciddi şekilde takip ediliyor (Berliner Vossische Zeitung, 1.09.1921; Deutsche Allgemeine Zeitung, 02.01.1921).

2 Eylül'de Deutsche Allgemeine Zeitung'ta Paris kaynaklı "Türk ve Yunan Zaferi?" başlıklı haber yer alır. İstanbul'dan gelen Havas'ın haberi: Kemalist ordu raporu, Rangorios'un doğusunda iki gün süren savaşın Türklerin parlak bir zaferiyle sona erdiğini söyler. Türkler Yunan ordusunu takibe hazırlanmaktadır. Yunanlıların kayıpları çok büyüktür. Aynı gazetede Londra kaynaklı Times İstanbul'dan duyurur: Türk sol kanadının dağılması sonucu Ankara hükümeti doğuya çekilmektedir. Sakarya Irmağı'ndaki Türk direnişi zayıflamaktadır. Londra kaynaklı "Türklerin toptan geri çekilmesi?" başlıklı haber yer alır. Resmi bir kaynaktan çıkan habere göre, Türkler bütün cephelerden kuzeydoğu yönünde Ankara istikametine doğru geri çekilmektedir (Deutsche Allgemeine Zeitung, 02.01.1921).

3 Eylül'de Londra kaynaklı "Yunan kuvvetleri Ankara önlerinde" başlıklı haber yer alır. İstanbul'dan Daily Express, Yunan birliklerinin Ankara kapısına ulaştığını bildirir. Kemalistlerin Sakarya'ya yerleştikleri söyleniyor. Deutsche Allgemeine Zeitung'ta 2 Eylül Atina kaynaklı "Yunan Ordu Haberi" başlıklı yazı yer alır. 30 ve 31 Ağustos tarihlerinde Ordu Raporu. Yunan askerleri, Gordion - Polatlı hattının ötesinde ilerlemeleriyle savaşmaya devam etmiştir. Bu müstahkem pozisyonlar art arda işgal edilmiştir. Daha güneyde, Yunan birlikleri ağır takviyeli Yıldız Dağı masifini işgal etmiş ve kuzeye ilerlemiştir. Doğuda, güçlü bir müstahkem hat ilk kez Lumburoğlu'da oluşturulmuştur. Yunanlıların gece gündüz eşi benzeri

olmayan bir kahramanlıkla savaştıkları, köpek dövüşleri ve el bombası kalibreleri attıkları söylenmektedir. Sonra Abiz dağına karşı kuzey yönünde hareket etmişlerdir. Kral tamamen iyileşmiş. Doktorların tavsiyesi üzerine savaşın sonuna kadar Eskişehir'den ayrılacak ve Bursa'ya yerleşecektir (Deutsche Allgemeine Zeitung, 03.01.1921).

3 Eylül'de Berlin Vossischen Zeitung'ta Paris kaynaklı "Yunanlıların Taarruzu" başlıklı haber yer alır. Atina'nın 30 ve 31 Ağustos'taki durumuyla ilgili resmi bir tebligatından sonra, Gordion'un Polatlı'ya yönelttiği duyularını ilerleten Yunan birlikleri, birbirini takip eden güçlendirilmiş pozisyonları işgal etti. Güney havalarında, Yıldız Dağı'nın yerleşik pozisyonlarını işgal ettiler ve kuzeye ilerlediler. Doğuda, gece gündüz kelepçelenen Lumburoğlu'ndaki şiddetli çatışmaların ardından askerler kuzeyde Ardiz Dağı'na doğru ilerlediler. 3 Eylül'de Londra kaynaklı bir haberde Daily Express, İstanbul'dan, Yunan birliklerinin Ankara'nın kapısına ulaştığını bildirdi. Kemalistlerin Sakarya'ya yerleştikleri söyleniyor (Berliner Vossische Zeitung, 3.09.1921).

4 Eylül'de Deutsche Allgemeine Zeitung'ta 3 Eylül Londra kaynaklı "Yunanlılar Ankara önünde" başlıklı haber yer alır. İstanbul'dan Daily Express, Yunan birliklerinin Ankara kapısına ulaştığını bildirilir. Kemalistlerin Sakarya'ya yerleştikleri söylenmektedir (Deutsche Allgemeine Zeitung, 04.09.1921).

4 Eylül'de Berlin Vossischen Zeitung'ta " Sakarya'da Savaş" başlıklı haber yer alır. 1 Eylül ordusunun raporundan sonra, Yunan ordusu Sivri tren istasyonunun yakınındaki Bastrikot tepelerini ilerleterek işgal etmiştir. Daha sonra ilerleyişine Evlisakeli köyünün kuzeyine ve doğusuna devam eder. Eski Bakan Rufos başkanlığındaki Meclis heyeti, Yunanistan'ın adalet talepleri hakkındaki kamuoyunu açıklığa kavuşturması için ABD'ye yola çıkar. Paris kaynaklı bir haber yer alır. İzmir'deki Daily Mail muhabiri gazetesine verdiği demeçte: Yeni günlerde devam eden Sakarya Savaşı'nda Yunanlıların önemli bir zafer kazanmasıyla sona ermiştir. Her iki taraftaki kayıplar çok ağırdır. Öte yandan, Anadolu'dan gelen ve güvenilir bir kaynaktan gelen bir mesajın resmi açıdan Türk cephesinin şokunu inkâr ettiği söyleniyor. Sakarya Irmağı'ndaki Türk hatlarının, Türk milliyetçileri tarafından her yerde tutulduğu söyleniyor. Her iki taraftaki aşırı tükenmişliğin bir sonucu olarak, Türkiye takviyelerinin yakın zamanda gelmesi operasyonlar üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilir (Berliner Vossische Zeitung, 4.09.1921).

5 Eylül'de Paris kaynaklı "Türkler Başarılarını Bildiriyor" başlıklı haber yer alır. Türkiye Bilgi Bürosu aşağıdaki telgrafı duyurmuştur: "İstanbul 1 Eylül. Yunan birliklerinin Sakarya'ya gerçekleştirdiği tüm saldırılar Kemalistler tarafından başarılı bir şekilde bastırıldı. Ölü, hasta ve yaralı Rumların sayısı çok fazla. En son General Papolas ihtiyatları Ankara'nın fırtınası için ateşe verildi. Kemalistler İran'dan takviye getirdiler. Kemalistlerin Yunanlara karşı saldırıları başarı ile taçlandı. Türk direnişine karşı çok öfkeli olan Yunan birlikleri, Türk halkı tarafından ele geçirilen köyleri yeniden ele geçirme kuralı olarak yakıyorlar." (Berliner Vossische Zeitung, 5.09.1921).

5 Eylül'de Atina'dan alınan "Yunanlılar da Galip..." başlıklı haber yer alır. Savaş alanının gene durumu ile ilgili olarak 2 Eylül'de yayınlanan resmi habere göre, Yunan birlikleri Ardışch dağına ateş altına almıştır. Topçularıyla bir Türk taburu ele geçirilmiş, Yunan hatlarına ve bağlantılarına tekrar tekrar itilen toplarla donatılmış güçlü bir süvari bölümü şaşırtıcı bir şekilde saldırıya uğramış, paramparça olmuş, ağır kayıplar vermiş ve silahlarını kaybetmiştir. Deutsche Allgemeine Zeitung'ta 5 Eylül Londra kaynaklı "Yunanlılar Ankara'da" başlıklı haber yer alır. Cenevre'deki Yunan heyeti, Yunan birliklerinin dün Ankara'ya taşındığını bildirir. İzmir kaynaklı "Ankara düştü?" başlıklı haber yer alır. Burada alınan bir mesaja göre, Türklerin Yunanlılar tarafından kovulmasıyla sonuçlanan sert bir mücadelenin ardından Ankara düştü denmektedir (Berliner Tagblatt, 5.09.1921; Deutsche Allgemeine Zeitung, 5.09.1921).

6 Eylül'de Paris kaynaklı Berliner Börsen Zeitung'ta "Sakarya'da Türklerin Yenilgisi" adlı haber yer alır. "Katin", İstanbul'dan, Türklerin yenilgilerini Sakarya'da kabul ettiğini bildirir. Bu ırmaktaki mücadelenin Yunanlılar lehine geçtiğini açıklar. Ancak Kemalist birlikler, Ehtlekoogl Ehardagh ve Ardis Dağı tepelerinde ikinci savunma hattına mükemmel bir şekilde geri çekilmektedir. Yunanlıların son zaferini korumak için yeni savaşlar gerekli olacaktır. Cenevre'deki "Evening Standard"ının özel muhabiri, Yunanistan Milletler Cemiyeti heyetinin dünkü Yunan birliklerinin Ankara'yı ele geçirdiği haberini aldığını bildirdi. Öte yandan, İzmirli "Daily Mail" muhabiri, Yunanlıların hala Ankara'dan 25 mil uzakta olduklarını bildirmektedir (Berliner Börsen Zeitung, 6.09.1921).

Havas muhabiri İstanbul'dan Yunan haberlerinde Türk cephesinin çöküşünün doğrulanmadığı haberini bildirir. Türk birlikleri, yedek askerlerinin savaşa katıldığı için Yunan saldırılarını çoğu kez geri püskürtmeyi başarmıştır. Reuters, Anadolu'daki Yunan ilerlemesinin artık durduğuna inanır. Ancak, Yunanlılar, Ankara'dan demiryolu hattına yakın Sakarya üzerindeki geçitte savaşmayı başarmaktadır. Son günlerin şiddetli savaşlarında avantajlar kazanılmışsa, bu kesinlikle ilerlemeleri hiç de kolay olmayan

Yunanlılar tarafından yapılmıştır. Şu ana kadar savaşta bir karar sonuç alınmamış ve savaş devam etmektedir. General Edhem'in yaralanmış, Türkler toplarını kurtarmak için umutsuz çaba sarf etmektedir. Londra kaynaklı bir başka haberde Kral Konstantin, Eskişehir'deki Daily Telgrafı'nın bir temsilcisi ile yaptığı konuşmada Yunanlıların yalnızca Ankara'yı birkaç gün işgal etmek istediklerini ve askeri depoları imha ettikten ve büyük toplu taşıma malzemelerini ele geçirdikten sonra geri çekileceklerini açıklar. Kral ayrıca, kuvvetlerin Yunan birliklerinin İstanbul'da olmasını istemediğini söyler. Askeri kuvvetlerin zorluklarını artırmak istemediğini; bu nedenle de İstanbul'un şu an için düşünülmediğini ifade eder (Berliner Vossische Zeitung, 6.09.1921).

6 Eylül'de İzmir kaynaklı "Ankara'nın Yunanlılar tarafından İşgali, Konstantin ve Kemal'in Hedefleri" adlı haber yer alır. Ajansa gelen bir mesaja göre Türklerin çabalarına rağmen bu şiddetli savaşta Ankara düşmüştür. Başka bir habere göre Ankara yakınlarındaki on günlük savaşta her iki taraf çok ağır kayıplar vermiştir. Yenilen Türk kuvvetlerinin sayısı azami dirence dayanmış ve çok sayıda süngü savaşı başlamıştır. Kemalist ordunun durumu göz ardı edilemez (Deutsche Allgemeine Zeitung, 06.09.1921).

Associated Press'in temsilcisine Mustafa Kemal şunları söyledi: "Yunanlıları Anadolu'da durdurup birkaç yıl boyunca savaşmaya kararlıyız. Tarih, geçen yüzyıllarda savaş örnekleri bilir. Trakya'ya gelince kamusal alan hinterlandımızın ayrılmaz bir parçasını oluşturuyor. Sadece Türk nüfusuna sahip. Trakya'nın geri kalanı için referandum talep ediyoruz. İstanbul bizimdir, ancak İstanbul'un güvenliğinin güvence altına alınması koşuluyla Boğazlar ve Marmara Denizi ile ilgili müzakerelere başlamaya hazırız. Her zamankinden daha fazla savaşın dehşetini görüyorum, ancak silahlarımızı kavga etmeden bırakmak bizim için çok üzücü. Bir cumhuriyet istemiyoruz ve her zamankinden daha fazla birlikteyiz." demiştir (Deutsche Allgemeine Zeitung, 06.09.1921).

Geçtiğimiz haftalarda, Yunan ve Türk taraflarının, doğrulaması mümkün olmayan çelişkili savaş raporları yayınladıkları görülmüştür. Bu durumda önce İzmir'deki Yunan merkezinden Ankara'nın fethi ile ilgili haberi kesin olarak teyit edip etmediğine bakmak ve beklemek zorunda kalınacağını ifade eder. Cenevre kaynaklı "Yunanlılar Ankara'da" başlıklı haber yer alır. Yunanistan Milletler delegasyonu, dün akşam Yunanlıların Ankara'yı işgal ettiği konusunda Atina'dan bir telgraf mesaj alır. Paris'teki Atina ve İstanbul'dan çıkan raporlar, Türklerin yenilgisinin çok önemli olduğunu gösterir. Büyük Alman savaşı kaybeden Ludendorff, Mustafa Kemal Paşa'nın çok daha küçük olduğunu kanıtlamıştır. Dört hafta önce bile, Yunanlılar, Ankara'nın milliyetçi ordularını kararlı bir şekilde yendiklerinde bile, Türk generali, halkı onun tarafını tutmaya devam ederse, son zaferin kazanılacağını ve düşmanın ezileceğini yüksek bir ağızla ilan etmiştir. O zamanlar, bu topraktaki insanlar arasında zafer kazanmış olan muzaffer Türk'ü hatırlattıkları söylenmişti. Eğer Streit'in aldığı haberler doğruysa, Kemal'in baş devleti düşmüştür; diğer tüm haberler, Türklerin yenilgisinin çok zor olduğunu ve Ankara işgalinin bir saat beklenmesi gerektiğini söylemektedir.

Yakın zamana kadar Doğu'da bir sıkıntı yaşandığı ve Türk Millet Meclisi'nin garip bir şekilde parsellendiğini bu durumun dünya tarihi için çok kötü bir bölümün sonu olduğunu ve bütün bu durumun sonunun Konstantin ve Gunaris'in ellerinde olduğu belirtilir. Ve böylece, beklendiği gibi sona ermiştir. Ankara Hükümetinin temsilcileri ülkenin diğer alanlarından siyasi olarak değerli bir direnişin dışlamadan çete savaşı düzenleyebilmiştir. Ancak anlık olarak başarısız bir Hükümetin neredeyse durduğu gerçeği, yalnızca bölümlerin ötesine geçen sonuçlar doğurmuştur.

1919'a kadar Türkiye olarak adlandırılan şey aynı zamanda bir devletti ama temel ulusal şartlar yoktu; birçok bakımdan eski Avusturya-Macaristan'ı andırıyordu. Eğer Habsburg'lar gibi mutlu bir şekilde bağlanmış insanlardan oluşmuş olsaydı, Halife'ye bağlı bir grup konjonktürü oluştururdu. Bun tür devletlerin artık yirminci yüzyılın ruhuna uygun olmadığı ve kaçınılmaz olarak ayrışmak zorunda oldukları açıktır. Sonuç korkutmaktadır. Konstantin'in zaferini sevindirmek için hiçbir sebep olmamasına rağmen, Ankara'nın tavsiyesi bize sözcüklerimizin her zamankinden daha milliyetçilerimiz tarafından aniden reddedildiğini ve Ankara hükümeti hiçbir koşulda Ludendorf'un maceracı politikalarına tahammül edemeyeceğimizi hatırlatıyor (Deutsche Allgemeine Zeitung, 06.09.1921).

6 Eylül'de Deutsche Allgemeine Zeitung'ta Rueter ajansının İzmir kaynaklı "Ankara Düştü" başlıklı haberi yer alır. Burada alınan bir mesaja göre, Türklerin Yunanlılar tarafından kovulmasıyla sonuçlanan sert bir kavgadan sonra Ankara düşmüştür. Londra kaynaklı haberde İzmir'deki bir rapora göre, Ankara'da on günlük yaşanan mücadelede her iki taraf da büyük kayıplar verdi. Yenilen Türk kuvvetlerinin sayısı son direnişe dayanıyor. Çok sayıda süngü savaşları vardır. Kemalist ordunun durumu hakkında henüz tespit edilememektedir (Berliner Vossische Zeitung, 6.09.1921).

7 Eylül'de Basel kaynaklı "Kemal savaşmaya devam etmek istiyor" başlıklı haber yer alır. 8 Eylül'de Berliner Vossischen Zeitung'ta Atina kaynaklı "Küçük Asya'da Savaş" başlıklı haber yer alır. 6 Eylül raporuna

göre, sol kanattaki küçük savaşlar olmaktadır, her iki taraftaki piyadelere ek olarak topçu birlikler kullanılmaktadır. İngiliz elçisi Granville, Başbakan Gunaris'i ziyaret etmiş ve Küçük Asya'daki askeri durum hakkında bilgi almıştır. Bunu Genelkurmay Başkanı Albay Heradakylos'un katıldığı bir Bakanlar Kurulu izlemiştir. Paris kaynaklı "Burada bir sonraki Ankara işgalini beklenebilir" başlıklı haber yer alır. Yunanistan'da yayınlanan Reologos gazetesine göre, Elond Georges'in tavsiyesini takiben Yunan hükümeti, Küçük Asya sınırının stratejik olarak düzeltilmesine karar verdi. Yunanistan, Anadolu demiryolu ağının büyük bir bölümünü kapsayan Ricea-Karakoi-Eskişehir-Kütahya ve Afyonkarahisar hatlarını talep edecek. Buna ek olarak, Yunanistan, Çanakkale Boğazı hariç, Bilecik Bursa da dâhil olmak üzere Marmara Denizi'nin güney kıyı şeridinin kesin olarak eklenmesini ve böylece Avrupa ve Asya Yunan bölgeleri arasında doğrudan deniz rotasının kurulmasını gerektirmektedir. Bu son noktada Yunan hükümetinin acımasız olduğu görünüyor. İstanbul'dan gelen bir Havas raporuna göre Türk karşı saldırısı 3 Eylül'de başlamış Yunan ilerlemesini Ankara yönünde durdurmuştur (Berliner Vossische Zeitung, 8.09.1921).

8 Eylül'de Berliner Vossichen Zeitung'ta Atina kaynaklı "Küçük Asya'da Savaş" başlıklı haber yer alır. Gecikmiş bir ordunun 14 Eylül'den kalma ordusunun raporundan sonra sol taraftaki kanatta çok sert bir şekilde mücadele edilmiştir. Yunanlılar, tren istasyonu Polath'yı işgal eder. Diğer cephelerde topçu birlikleri savaşa devam etmektedir. Paris kaynaklı haberde; İstanbul'dan bir Havas muhabiri cepheden gelen en son haberleri bildirdikten sonra, sekiz günlük savaş sırasında Yunanlıların Sakarya çevresindeki cepheden yalnızca 7 kilometre kadar ilerleyebildiğini bildirir. Kayıplarının yaklaşık 20 000 asker olduğu tahmin edilmektedir. Yunanlılar hala Ankara'dan yaklaşık 50 ila 60 kilometre uzaklıktadır. Mücadelenin yoğunluğu son zamanlarda azalmış ve muhtemelen bu zayıflama dönemi devam edecektir (Berliner Vossische Zeitung, 8.09.1921).

9 Eylül'de Atina kaynaklı "Yunanistan memnun" başlıklı haber yer alır. Dün gece buraya gelen Genelkurmay Başkan Yardımcısı General Stratigos, askeri durumu çok tatmin edici olarak nitelendirdiği, Genelkurmayın savaşın yakında biteceğine ikna olduğunu bildirir. Paris kaynaklı "Kemal'in zafere güveni" adlı haber yer alır. Havas, Ankara'dan şu raporları yayınlıyor: "İki hafta boyunca süren kesintisiz mücadeleye rağmen savaş gücünü koruyan ordumuz, yeni birliklerle güçlendi. Düşmanın tüm çabaları önce sol ve sonra sağ kanatlarımızı kuşatması için yapılan tüm çabalar başarısız oldu. Askerlerimizin cesareti sayesinde, tüm Yunan saldırılarını durdurarak geri püskürttük. Yunanlıların saldırı gücü kırılarak kayboldu ve onların buradaki kayıpları 30 000 kişiyi aştı." demektedir. Londra kaynaklı "Yunan taarruzunun durması" başlıklı haberde Reuter, Sakarya'daki Yunan saldırısının durduğunu bildirir. Son dört gün içinde şiddetli çatışmalar yaşanmış Yunanlılarda çekilme belirtileri bile vardır. Kesin detaylar hala eksiktir. Yunan ordusu şu anda Ankara'nın 60 km güneybatısında yer almaktadır (Berliner Vossische Zeitung, 9.09.1921).

9 Eylül'de İstanbul kaynaklı haberde; Ankara'dan çıkan diğer haberlere göre, 3 Eylül'e Ankara'ya yapılan saldırı durma noktasına gelir. Ankara'nın Yunanlılar tarafından ele geçirildiğine dair ilk raporları alınır. Görünen o ki, şu anki Yunanlılar Anadolu taarruzu yapmayacaktır. Paris kaynaklı "Ankara alınmadı" haberi yer alır. Roma'daki Yunanistan Bakanı Melaras, "Spoon" in bir temsilcisine, Yunan-Türk anlaşmazlığındaki İtilaf hükümetlerinin tutumunun sınırsız olacağını söyler. Ankara'nın gelirini reddeder ve Doğu sorununa silah zoruyla bir çözüm önerir (Deutsche Allgemeine Zeitung, 09.09.1921).

10 Eylül'de Londra kaynaklı "İtilafın değersiz ilgisi" adlı haber yer alır. Atina'dan gelen telgraflara göre, Türkiye ile olası müzakereler hakkında söylentiler vardır. İstanbul'daki eski Yunan Komiseri İzmir'de özel bir göreve gelir. Roma'daki Yunanistan Büyükelçisi Meterras, Epora'nın bir temsilcisine Yunanistan'ın Türk ihtilafındaki İtilafçı güçler tarafından ilginin eksikliği, anlaşmazlığın sürütünme tehlikesi getireceğini söyler. Deutsche Allgemeine Zeitung'ta 9 Eylül Londra kaynaklı "Yunanlıların Geri Çekilişi" başlıklı haber yer alır. İzmir'den gelen bir rapora göre, Yunanlılar Ankara'nın 40 mil güneybatısında bir konuma geri çekilmiştir. Deutsche Allgemeine Zeitung'un akşam basımında 9 Eylül İstanbul'dan Havas kaynaklı "Sakarya Yenilgisi, Yunanlıların kısmı başarısı" adlı haberi yer alır. Sakarya'nın doğusundaki savaş yaklaşık 10 gün sürer. 1 Eylül'den beri kesinlikle savaş kitlenir. O zamandan beri, tüm cephede nispi bir sakinleşme olur. Savaşa katılan yabancı subayların görüşüne göre, milliyetçi orduyu yok etmeye yönelik Yunan saldırısı başarılı olamamıştır. Tek sonuç, ilk Türk hattının tahkimatlarının Yunan birlikleri tarafından işgal edilmesidir. Yunan ordusu Sakarya'nın doğusunda yaklaşık 15 kilometre boyunca nüfuz etmiştir. Türk görüşüne göre, Yunan Genelkurmay Başkanı sadece taarruzu sürdürme ya da Eskişehir-Seyit Gazi hattına çekilme seçeneğine sahiptir (Deutsche Allgemeine Zeitung, 10.09.1921).

10 Eylül'de Berliner Börsen Zeitung'ta 9 Eylül Londra kaynaklı "Yunan Taarruzun Durması" başlığı yer alır. Daily Express'e çekilen telgrafta haber yer alır. Son savaş sırasındaki mühimmat tüketiminin ve büyük asker kayıplarının sonucu olarak, Yunan birlikleri saldırılarını durdurmaya zorlandı. Mühimmat ve güçlendirme geldiğinde en kısa sürede saldırı yeniden başlatılacaktır. Berliner Börsen Zeitung'ta "Yunan-

Türk Çemberi" başlığı altında çok ayrıntılı bir makale yer alır. Yıkılışında şaşkıncı derecede elverişli olan Yunan saldırısının muazzam zorluklarla karşı karşıya kalacağı ve ülkenin geçilmez, ekonomik olmayan iç alanına girdiği anda kaybedeceği öngörülebilir. Ve Yunan ordusu yönetiminin başından beri bu zorlukları hesaplamış olması gerektiği kabul edilebilir. Ancak, bunların altını çizdiği için, Küçük Asya savaş kampından karşılıklı olarak çelişen son mesajları kabul ediyorlar. Yunan Genelkurmayları muhtemelen güneydeki tuz çölünde Sakarya Irmağı'nın uzunluğunun ordunun kitlelerinin ilerleyişine karşı çıkacağı ve onu yavaşlatacağı konusunda hazırlanır; ancak Sakarya Irmağı'nın kuzeyine uzanan İnkoenia ve Abucher'in sırtlarının, Kemalist birlikler tarafından savaş yoluyla Ankara'ya uzanması ve burada Türklerin gerçek direnişinin başlayacağı gerçeği, Rumları yeterince düşündürmemiştir (Berliner Börsen Zeitung, 10.09.1921).

Tuz çölünün zorlukları nedeniyle kısmen başarılı olabilecekleri batıdan yeni bir yol aramışlardır. En azından Yunan ordusu raporu Yunan kanadının, Ankara'nın güneybatısında, Sakarya'daki Gordion yakınlarındaki Türk cephesinin atılımını denemesini sağlayan Eschat ve Bulamadenbar Afyonkarahisar'ın ele geçirildiğini açıklar. Öte yandan, bir Türk yarma hareketi tehlikesi bu bölümde akut hale gelir. Özellikle Kemal Paşa, ihtiyatlarda mevcut olan her şeyi bir araya getirdiğinde, eğer Türkler bu noktada sağdaki kanadı kesmeyi başarır, Yunan ordusunun felaketinin kaçınılmaz olduğunu anlamıştır. Geri ve ileri, savaşlar şiddetlendi ve her iki tarafın da belirleyici zaferleri bir kereden fazla bildirilir. Bununla birlikte, bu haberler çoğunlukla Küçük Asya'daki karşıt çıkarlarıyla Fransız ve İngiliz kaynaklarından gelir ve daha sonra gelen Yunan ve Türk ordusu raporları, bu zafer mesajlarında arzunun düşünce babası olduğunu kanıtlamıştır. Bununla birlikte, gerçek bir karar henüz verilmemiş olsa da, Sakarya'nın büyük savaşının Türklerin yenilgisiyle sonuçlandığı şüphesiz olabilir. Sonuçta, Yunanlılar burada kendilerini savunmaya zorlanan Türkler karşısında bir avantaj sağlayabilir. Bu kurak yapılarda karar almaktan özellikle memnun olamazlar. Özellikle Türkler burada kendi topraklarında savaştıkları ve Yunanlılar için mesafe ve zorlukların aşılmasında devamlı yeni problemler ortaya çıkarmışlardır. Ancak Kemal Paşa, milliyetçi Türk hükümetinin soğuk havasını mevcut bütün güçlerle savunmuştur. Kararı başkent in kuzeybatısındaki batıya çekmeye çalışıyor, Kemal'in önceki taktiklerine göre kabul edilmesi gerekiyor. Çünkü Yunanlıları, cephelerini ve durma alanlarını daha da zorlayarak sayısal olarak zayıflatmaya cesaret etmiş olmalı.

Bu nedenle, Yunanlılar da Ankara'yı ele geçirme eğiliminde olamazlar; çünkü bu çember içinde belirleyici bir anlam, bu şehrin düşüşünü bir araya getirecektir. Böylece, Türk haberlerine göre Yunanlıların hedefinin, Ankara'nın ötesine ilerlemesi değil, stratejik olarak daha elverişli noktaları bulma kararı olasılıkla daha fazla önem kazanıyor. Ancak bu karar siyasi olduğu kadar askeri de olabilir. Bu, Türklerin yeni büyük saldırılarında, ancak güçlerin müdahalesinde bulunabilir. Kemal'in insani materyalleri sınırlı olduğu için, büyük çapta bir Türk karşı saldırısı yapma olasılığı pek elverişli değildir; Rus yardımının düşük olması umudu ve hiçbir zaman tam olarak tartışmasız olan Kemalistlerin içsel sıkılığı artık eskisi gibi sakinleşmiyor. Kemal Paşa birkaç gün önce söylediği gibi "Eğer daha uzun yıllar savaşmak zorunda kalsak ta Yunanlıları Anadolu'dan kovmaya ve savunma mücadelesini uygulamaya kararlıyız". İrade orada olabilir, ancak liderlerin kararlı iradesi aynı zamanda silahların gücü ve tespiti ise, olumlu cevaplamak istemediğimiz bir başka soru. Bununla birlikte, Türk-Yunan savaşının nihai sonucu hakkında bir şeyler tahmin etmek zor özellikle asıl savaş alanının raporları son derece yetersiz ve mesajlara girenlerin yanlış kaynaklardan geldiği için zordur.

Hepsinden önemlisi, Paris raporları ağırlıklı olarak Yunanlıların Küçük Asya yarımadasından çıkarılmasını sağlayan Fransız Doğu Politikasına odaklanmıştır. Öte yandan, Londra'dan gelen haberler Yunan dostu bir yolla kuvvetle renklendirilirken, siyasi partiler - Yunanlılar ve Türkler - yalnızca ihtiyaç duyduklarını ve bir şey varsa, kendi çıkarlarına uygun gördükleri işlemler hakkında yayınlarlar. Bu nedenle, sadece adil olan bir durumun elde edilebilecek bir görüntüsü pek de elde edilemeyebilir; Her iki tarafın da ilgilendiği ilgi politikası göz önünde bulundurularak, bu kaynağa veya kaynağa dayanarak elde edilmek istendiği için, Savaşçı Tarafların olaylarına ve iddia edilen niyetlerine ilişkin varsayımlara ve Anglo-Fransız yorumlarına güvenmeliyiz. Ancak Yunanlılar, Ankara'yı ele geçirmeyi çok daha fazla bir alan haline getirecek ve bu da doğal olarak beslenme zorluklarını büyük ölçüde artıracak. Havas, Ankara'dan iki haftalık kesintisiz mücadeleye rağmen, savaş gücünü koruyan ordu yanmaz bezlerle güçlendirildiği, düşmanın Türklerin sol kanadını ve sonra da sağ kanadını atlatma çabaları başarısız olduğu, Türk birliklerinin habercisi sayesinde tüm Yunan saldırılarını püskürttüğünü, Yunanlıların saldırısının bozulduğu ve kayıplarının 30 000 asker olduğu haberini verir (Berliner Börsen Zeitung, 10.09.1921).

10 Eylül'de Londra kaynaklı haber "Die Morning Post"un Atina'dan aldığı habere dayanmaktadır. Buna göre Yunan Genelkurmay Başkanı General Stratigos, Kront'tan buraya gelir ve mevcut askeri durumu iyice tartıştığı Başbakan, Dışişleri Bakanı ve Maliye Bakanı ile bir konuşma yapar. Bu konuşmanın sonunda, General, "Mornig Post" temsilcisine, askerlere bir dinlenme izni vermek ve ordunun arzı için hazırlıkları

tamamlamak için Yunan ordusunun operasyonlarını durdurmaya karar verildiğini söyler. General ayrıca, birliklerin tutumunun mükemmel olduğunu ve saldırının yakında devam edeceğini ilan eder. Başbakan Gunaris, daha ayrıntılı bir açıklama yapar (Deutsche Allgemeine Zeitung, 10.09.1921).

12 Eylül'de "Küçük Asya'da Savaş" başlıklı haber yer alır. Resmi rapor, Yunanlıların askerlere karşı saldırılarının tamamen başarısız olduğunu söyler. Bütün cephelerde ateş devam etmektedir. 13 Eylül'de Berliner Börsen Zeitung'ta Londra kaynaklı "İstanbul'da bir kumpas ortaya çıkarma" başlıklı haber yer alır. İstanbul'dan alınan bir telgrafa göre, İngiliz gizli servisi, Ankara hükümeti tarafından anlaşılan ve müttefik silahlı kuvvetlerin komutanlarını güçlendiren ve kentte huzursuzluğa yol açan bir komplo ortaya çıkarır. General Harrington, Türk makamlarına komplodaki kişilerden oluşan bir şüpheli listesi sunar ve bir Müttefik mahkemesi tarafından derhal tutuklanmaları ve suçluların mahkûm edilmelerini ister (Berliner Börsen Zeitung, 13.09.1921).

13 Eylül'de Deutsche Allgemeine Zeitung'ta Londra kaynaklı "Türkiye'deki komplo" başlıklı haber yer alır. İstanbul'daki İngiliz makamlarının, İstanbul'daki devrimi uyandıracak ve İngiliz makamlarına suikast yapmak için bir komplo oluşturduğu bildirilir. Öte yandan, Ankara'dan, Kemalistlerin Rumlarla barış anlaşmasını hızlandırmayı amaçlayan bir komplo keşfettikleri bildirilir. 18. kişi çoktan idam edilmiş ve çoğu hala kararlarını beklemektedir. Kemalistler, 27 Millet Meclisi üyesine parlamentoyu yasaklar (Deutsche Allgemeine Zeitung, 13.09.1921).

C.Sakarya Meydan Muharebesi Sonrası

14 Eylül'de Londra kaynaklı "Yunanlıların Geri Çekilişi" başlıklı haber yer alır. Buraya gelen bir telgrafa göre Yunanlılarla Türkler arasındaki Ankara savaşının sonuçsuz kaldığına dair haber doğrulanmıştır. Yunanlıların, ordunun gıda arzı ile birlikte getirdikleri büyük zorluklar nedeniyle geri çekildikleri iddia edilir. Son savaşta, iki İngiliz gazeteci, Türk uçağından atılan bir bomba ile yaralanmıştır. Geçen haftaki savaşta iki taraftaki 40 000 asker savaş dışı kaldı. Ayrıca cephe tüketimi çok önemlidir. Atina kaynaklı "Yunanistan Savaşa devam etmek istiyor" başlıklı haber yer alır. Basın ofisi raporları: 1922 yılında kraliyet kararnamesiyle, 1921 yılından bu yana, Yunan vatandaşlığı alan ve 40 yaşına kadar olan tüm erkekler seferberliğe çağrılır (Berliner Vossischer Zeitung, 14.09.1921).

14 Eylül'de Londra kaynaklı "Komplocular" başlıklı haber yer alır. İstanbul'daki komplo hakkında, Daily Telegraph muhabiri raporları: Komplocular Ankaralı memurlardır. İstanbul'da isyanlara neden olmaya çalışırlar. Plan, General Harrington, Genelkurmay Başkanı ve Türk bakanların en saygısı olan kişiyi öldürmektir. Oyunda Kemal'in elinin bulunduğu şüphelenilir. Hükümet örgütün varlığının farkındadır, ancak planları hakkında hiçbir şey bilmediğini söyler. Pazar günü, doğu Akdeniz'den gelen bütün İngiliz filosu, komplocuları etkilemek için Boğaz'ın içinden geçer. Londra merkezli "İstanbul'da neler oluyor?" konulu haber yer alır. İstanbul'da ele geçen bir komplo, iyi bilindiği gibi, Müttefik kuvvetlerin savaş malzemesini elde etmek, İngilizlerin Hindistan birlikleri arasında bir isyanı kışkırtmak ve İngiliz subaylarını uzaklaştırmak için yapıldığı düşünülür. İngiliz Yüksek Komiseri Harrington'un hayatına bir saldırı bile planlanmıştır. Reuters'e göre, İstanbul'daki komplocular Şeyhül İslam'a ve diğer seçkin Türk yetkililere suikast yapmak istemişlerdir. Bolşevik etkinin hareketle ne kadar ve ne kadar ilişkili olduğu henüz belli değildir. Hint birlikleri arasında çok sayıda kışkırtıcı yazı dağıtılır. Müttefikleriyle yakın ilişki içinde çalışan General Harrington'a, şüphesiz var olan durumu ele alma özgürlüğü tanınır. Türkiye Savaş Bakanlığı'nda düzenlenen Müttefik Yüksek Komiserleri Konseyi, diğerleri arasında Dışişleri Bakanı'nun bir erkek kardeşinin tutuklanmasını talep eder. Bakanlar Konseyi bundan istifa etmek ister ancak kendi davranışlarından korkan İsmet Paşa tarafından engellenir. İngiliz Yüksek Komiserinin yanı sıra İtalyan, Fransız Yüksek Komiserliği ve Yunan Komiseri de öldürüleceklerin listesindedir. Müttefikler kent şeritlerini güçlendirir. Ayrıca, 5 kruvazör ve 10 avcıdan oluşan İngiliz Akdeniz filosu İstanbul'a ulaşır. Türkiye Bakanlar Kurulu General Harrington'un kırmızısını tartışır ve Müttefiklerin taleplerini dikkate almaya ve gerekli davranışı yapmaya karar verir. Ayrıca bazı prenslerin komploya karıştığı söylenir. Dün, İstanbul'un tüm camilerinde Kemalist silahların zaferi için bir dua serisi gerçekleşmiştir (Deutsche Allgemeine Zeitung, 14.09.1921).

15 Eylül'de Paris kaynaklı bir haber yer alır. Petit Parisien'den sonra İstanbul'dan gelen sansasyonel temizleyicileri tüm çekincelerle kabul etmeniz gerekiyor. Güvenilir haberleşmelere göre durum, genel olarak yapılan belirsizlikten uzak görünüyor. Müttefik grev kuvvetlerinin güvenliği, bazı askeri çevrelere inandığı için hiçbir şekilde önemsiz değildir ve korkuların Fransız Yüksek Komiseri tarafından henüz paylaşılmadığı görülüyor. Londra kaynaklı "Türklerin karşı taarruzu" başlıklı haber yer alır. Atina kaynaklı haberlere göre Kemalistler cephenin genişliği içinde Yunanlılara karşı 30 kilometreden daha uzun taarruz gerçekleştirmiştir. Saldırıları çok şiddetliydi, bu da Kemalistlerin önemli takviyeler kazandığını gösterir.

Yunanlılar direnmiş ve şimdiye kadar pozisyonlarını koruyabilmiştir (Berliner Vossischer Zeitung, 15.09.1921).

15 Eylül'de Berliner Börsen Zeitung'ta Londra kaynaklı bir haberde 5 kruvazör ve 10 destroyerden oluşan İngiliz Akdeniz filosu İstanbul'a ulaşır. Bu gösteri İstanbul'daki devrimci ajitasyonun sindirilmesi için tasarlanır. Türk Kabine dün Genel Harrington'un notasını tartışır ve Müttefiklerin taleplerini göz önünde bulundurmaya ve gerekli tutuklamaları yapmaya karar verir. Daha önce de bildirildiği gibi, İstanbul Valisi Cemal Paşa'nın kardeşi, polis müdürü ve birçok şehzade komplo hareketine destek vermişlerdir (Berliner Börsen Zeitung, 15.09.1921).

15 Eylül'de Deutsche Allgemeine Zeitung'un akşam baskısında 14 Eylül Londra kaynaklı "İstanbul'da komplo " başlıklı haber yer alır. Reuters, bir İngiliz denizcinin bir Türk polisi tarafından vurulduğunu İstanbul'dan bildirir. Polis şefi Essad Bey, Müttefiklere karşı komplocuları tutuklamaya çalıştığını söyler. Bir Erchan ajansının bildirdiğine göre, Türk Kabine, İngiliz askerlerine karşı komploda yer alan kişilerin iadesiyle ilgili olarak Genel Harrington'ın notu ile ayrıntılı olarak ilgilenmiştir. Sadrazam, Sultan ile uzun bir konuşma yaptı; Bazı Şehzadelerin komploya karıştığı söyleniyor. Yetkili, kişileri İngiliz polis makamlarına iade etmek istemiştir. Aynı gazetede Paris kaynaklı başka bir haber yer alır. "Petit Parisien"e göre, İstanbul'dan tüm potansiyelli bir komplo hareketi hakkında sansasyonel haberler alınmalı. Mesele, söylentilerin bahsettiği rahatsız edici bir karaktere sahip olmaktan uzaktır. İtilaf Devletleri'nin birliklerinin güvenliği tehdit edilmiştir (Deutsche Allgemeine Zeitung, 15.09.1921).

15 Eylül'de İstanbul kaynaklı Berliner Börsen Zeitung'ta "Türklerin karşı taarruzu" şeklinde bir haber yer alır. 15 Eylül'ün Kemalistlerinin resmi raporu; "Sağ Kanat: Düşman saldırıları püskürtüldü. Düşmanın zayıflığı büyük ve Yunan ordusu birliklerimiz tarafından takip edilmektedir. Merkez: Saldırıların bir sonucu olarak, düşmandan belli önemli pozisyonları ve karavanları aldık. Yunanlıların son günlerde onlara karşı yaptığımız saldırılardaki kayıpları çok ciddi." şeklindedir (Berliner Börsen Zeitung, 15.09.1921).

16 Eylül'de Berliner Vossischen Zeitung'ta Atina kaynaklı "Yunanlıların Geri Çekilişi" adlı haber yer alır. 13 Eylül askeri raporuna göre, Porsuk Çayı ve Sakarya Irmağı arasında Yunan ordusu ele geçirilir. Sakarya Irmağı'nın batı tarafında tam olarak ders verdi. 14 Eylül ordusunun raporundan sonra, bir Türk grubu Sakarya'yı geçmeye çalışır, ancak Yunanlılar tarafından geri atılır. Sivrihisar'ın Yunan hattına girmek isteyen bir başka bölüm de aynıdır. Yunan ordusunun yeni cephede kurulduğu zaman hükümetin üç sınıfı harekete geçirecektir (Berliner Vossische Zeitung, 16.09.1921).

16 Eylül'de Deutsche Allgemeine Zeitung'ta İstanbul 15 Eylül kaynaklı "Yunanlıların aceleyle geri çekilmesi" başlıklı haber yer alır. Kemalistler, 12 Eylül'de, Yunanlıların bir gün ön cephede kargaşaya düştüğünü, yaralılarını ve savaş malzemelerini, özellikle de otomobilleri kilisede bıraktıklarını duyururlar. Deutsche Allgemeine Zeitung'ta İstanbul'dan 15 Eylül tarihli "İstanbul İngiltere'nin diktelerine boyun eğiyor" başlıklı haber yer alır. Bakanlar Kurulu, İstanbul'daki Müttefik Yönlendirme Birlikleri Baş Komutanının iletişimlerini tartıştı. Savaş Bakanı ve İçişleri Bakanına, şüphelilerin iadesini belirtilen süre içinde iade etmeleri için özel bir emir verir. Türk hükümeti, İstanbul'da düzeni sağlama konusunda güçlü bir istek duyuyor ve polis bazı insanları çoktan tutuklar. İstanbul'dan gelen bir Havas haberine göre, Müttefik güvenlik kuvvetlerinin komutanı, önceden planlanan komplo ile birlikte bir İngiliz filosunun İstanbul'a geldiğini ilan eden resmi bir bildiri yayınlar (Deutsche Allgemeine Zeitung, 16.09.1921).

17 Eylül'de Paris kaynaklı haber yer alır. Bir Havas telgrafı, İstanbul'dan çıkan haberlere göre, Yunanlıların ciddi bir yenilgiye uğradığını doğrular. Türkler her zaman yeni takviyeleri sıklaştırır. Yunanlılar büyük miktarda yiyecek zorluğundan mustarıptır. Reuters, Yunan ordusunun Eskişehir'e dönmelerinin muhtemel olduğunu bildirir. Daily Telegraph, oradaki askeri çevreler olan Atina'ya, Türkiye'nin genel olarak başarılarının, Yunan birliklerinin geri çekilmesini gerekli kıldığını bildirir. Londra kaynaklı "Türklerin tam başarısı" başlıklı haber yer alır. Reuters, Yunan ordusunun Eskişehir'den dönmelerinin muhtemel olduğunu bildirir. Atina'dan çıkan Daily Telegraph raporları, buradaki askeri çevreler, Türk başarısının genellikle Yunan birliklerinin çekilmesini gerekli kıldığını itiraf ediyor demektir (Berliner Vossische Zeitung, 17.09.1921).

18 Eylül Berliner Börsen Zeitung'ta Basel kaynaklı "Küçük Asya'da Ateşkes" başlıklı haber yer alır. Buna göre Anadolu'dan gelen son haberlerde hem Türkler hem de Yunanlılar savaşmayı kesmiş ve Ankara henüz düşmemiştir. Paris kaynaklı "Ankara'da bir Komplo girişimi" başlıklı haber yer alır. Atina kaynaklı "Yunan ordu raporu" adlı haber yer alır. Genelkurmay Başkanlığı'nın 15 Eylül'deki Durumu Raporu: "Cephelerde sessizlik var. Bir düşman bölümü bizim Sivrihisar'daki bağlantı hattımıza saldırdı ve daha sonra güneye geri çekildi." 16 Eylül'deki askeri durum hakkında rapor: "Sakarya cephesinde, düşman bir önceki bombardımandan sonra ırmağı çeşitli noktalardan geçmeye çalıştı. Birliklerimiz geçişi gerçekleştiren

düşmanı büyük saldırılarla bekliyor ve ırmağın diğer tarafına götürüyor. Düşman kayıpları ciddi." demektedir (Berliner Börsen Zeitung, 18.09.1921).

19 Eylül'de Deutsche Allgemeine Zeitung'ta 18 Eylül Londra Reuters kaynaklı "Yunanlıların Yenilgisi" başlıklı haber yer alır. İzmir'den yeni raporlar: "Bağlantı güçlüklerinden dolayı, Yunanlılar Sakarya'nın batı yakasına çekilmek zorunda kaldılar. Ankara'da daha fazla savaş olması muhtemel değil. Türk çevrelerinde dün gelen ek haber, Kemalist kuvvetlerin düşmanın takibini üstlendiğini bildirmektedir. Düşman, Sakarya'nın sağ yakasına çekilmek zorunda kaldı ve büyük miktarda savaş malzemesi ve mühimmatı toprakta bıraktı. Bazı yerlerde, Türkler nehrin karşısına yüzmeye gittiler ve köprüler inşa etmeye başladılar. Her ihtimalde, sol Yunan kanadının bölünmeleri, Arditsch dağının tahkimatlarına kadar ilerlemiştir. Kuşatma tehdidinden kaçmayı başardılar. Sakarya'nın güney halkasına geri döndüler ve tuz gölüne atılma tehlikesinden kaçtılar." şeklindedir (Deutsche Allgemeine Zeitung, 19.09.1921).

Londra kaynaklı "Yaklaşan Türk-Fransız askeri anlaşması" adlı haber yer alır. Times, İstanbul'dan, Fransız temsilci Franklin Bouillon'un Fransız Kemalist Antlaşması'nın metni ile Ankara'ya gittiğini bildirir. Anlaşmanın milliyetçi hükümetin yakında yürürlüğe girmesi bekleniyor. Franklin Baouillon ile, üç Fransız subayı, bazı Türk çevrelerinde olduğu gibi, Fransa ile Ankara arasındaki askeri bir sözleşmenin ayrıntılarını görüşmek üzere, ancak hükümleri yayınlanamayacak şekilde geri çektiği bildirilen Ankara'ya gitti. Times'a göre bu mesajın onayı henüz mevcut değildir (Berliner Vossische Zeitung, 19.09.1921).

19 Eylül'de İstanbul'dan alınan "Kemal Sivrihisar'ı Kuşattı" başlıklı haber yer alır. Cepheden gelen son haberlere göre, Yunanlıların şiddetli direnişinin ardından Sivrihisar Türkler tarafından ele geçirilir. Yunanlılar, çok sayıda mahkûm, silah ve mühimmat bırakmıştır. Yunanlıların kayıpları çok büyüktür. Londra kaynaklı haberde Morning Post, Atina'dan gelen haberlerde, Asya'daki Yunan birliklerinin yeniden toplanmasının ardından Küçük Kral Konstantin'in Atina'ya geri dönebileceğini bildirir (Berliner Tageblatt, 19.09.1921).

19 Eylül tarihinde Berliner Vossischen Zeitung'ta Paris kaynaklı "Yunanistan arabuluculuk talep ediyor ?" başlıklı haber yer alır. Havas ajansı aşağıdaki Londra mesajını dağıttı. Gazete haberlerine göre, Yunan delegelerinin, Birliğin Yunan-Türk ihtilafına müdahale etmesini sağlamak için bazı adımlar attıkları söyleniyor. Yunan kuvvetlerinin ciddi başarısızlıklarından sonra gelen haberler çok fazla yoruma yol açar. Gazeteler genellikle yakında Cemiyeti Akvam aracılığıyla arabuluculuk yapmanın bir yolu olacağına inanıyor. Anadolu'daki savaş durumu hakkında Havas'ın İstanbul'dan aldığı haberlerde, Türkler şiddetli bir kavgadan sonra Sivrihisar'a yeniden başlamıştır. Yunanlılar geri çekilme aşığılık mahkûmları, silahları ve mühimmatı sırasında kaybetmiştir; Said Safi ve Gümölcine arasında bir savunma hattı hazırlamıştır. Yunan kayıpları çok büyüktür (Sivrihisar'ın Eskişehir'in yaklaşık 100 kilometre güneydoğusunda olduğu unutulmamalıdır). 15 Eylül'deki Yunan ordusu raporu, bir Türk departmanının Sivrihisar bölgesinde, Yunan bağlantı hatlarına karşı ilerlemeye çalıştığını, ancak geri atılıp güneye geri çekilmek zorunda kaldıklarını belirtiyor. Eski Fransa Bakanı Franklin Baouillon, daha önce Kemalist hükümetle müzakere ettiği Ankara'ya dönmek için 16 Eylül'de İstanbul'dan ayrılır. Onunla bir Fransız subayı Ankara'ya gider (Berliner Vossische Zeitung, 19.09.1921).

Sonuç

Sakarya Meydan Muharebesi ile ilgili Alman basını araştırıldığında kaynakçada görüleceği üzere Berliner Vossische Zeitung, Berlin Tageblatt, Deutsche Allgemeine Zeitung gazetelerinde Türkiye ile haberler yer almıştır. Bu gazetelere haberler, Ankara, İstanbul, Atina, İzmir, Paris, Londra, Cenevre, Roma, Prag gibi yerlerden Havas, Ankara Ordu Raporu, Yunan Ordu Raporu, Morning Post, Havas, Reuters, Petit Parisien, Erchange Telegraph, Daily Expres, Evening Standard ve Associated Press gibi ajanlarından alınmıştır.

Sakarya Meydan Muharebesi öncesi Yunan ordusunun niçin Ankara'ya hareket ettiği, Sevir Barış Antlaşması'nın kabul ettirilmesi ile Ankara'yı ileri geçmeyecekleri, Yunanlıların haklı sebepleri olduğuna yönelik haberler yer alır. Eskişehir Kütahya Savaşları, Türk ordusunun başarılı olamaması ve hızla bocalayarak geri çekilmeye başlaması, Mustafa Kemal'in Sakarya Irmağı'nın doğusuna kadar orduya çekilme emrinin verilmesi, TBMM'deki iş kargaşalık, Mustafa Kemal'in TBMM'den Başkomutanlık yetkisinin alması, Lenin'in TBMM ve Mustafa Kemal'e desteği, Enver Paşa ile Nuri Paşa'nın kuvvetlerinden, diğer bölgelerden Sakarya'ya getirilen takviye kuvvetlerden bahsedilmiştir. Konstantin'in Eskişehir'de rahatsızlığı, savaş hazırlıkları, ek birliklerin getirilmesi, İtilaf Devletleri'nin maddi ve siyasi destekleri, İngiltere ve Fransa'nın niçin Yunanlılara yardım ettikleri, İtalya'nın ise Milli Mücadele yanlısı tavırları ile ilgili haberler yer almıştır.

Sakarya Meydan Muharebesi ile ilgili 23 Ağustos'tan 9-10 Eylül'e kadar Yunan taarruzları, ele geçirilen yerler, zaman içinde Yunan ordusunun geri çekilmesi, Yunan ordu kuvvetlerinin zeminin zor şartları nedeniyle zorlanmaları, ek kuvvet ve yiyecek yardımının zamanında ve yeterince ulaştırılmaması gibi haberler yer alır. Haberler genelde geldiği haber ajansına göre yanlı ve tam bir savaş propagandası ve psikolojik harp taktiği içinde olduğu görülmektedir.

13 Eylül sonrasındaki haberlerin ise Yunan ordusunun savaşı kaybetmesinin saklanmaya, soğutulmaya çalışıldığı görülmektedir. Önceleri Ankara'nın hemen düşeceği, derhal alınacağı, daha sonra ise düştüğü haberleri, bir süre sonra devamlı savaşa ara verildiği, savaşa devam edileceği haberleri yer almaktadır. Ancak 18-19 Eylül tarihlerine gelindiğinde Yunan ordusunun geri çekildiği haberleri yer almıştır.

I. Dünya Savaşı'nda müttefik olan Almanya savaş sonrasında kendi derdine düşmüştür. Gazetelerde çoğunlukla Paris Barış Görüşmelerinde Almanya'nın barış süreci haberleri yer almış, çok az bir şekilde Türkiye ve Milli Mücadele ile ilgili haberlere yer verilmiştir.

Sakarya Meydan Muharebesi görüldüğü üzere Yunanlılarla Kemalistler arasında, Kemal'in ordularına karşı, TBMM kuvvetleri, Türklere karşı gibi terimlerle, Ege yerine de "Küçük Asya" terimi kullanılmıştır. Savaşın kısa süreceği düşünülürken Türklerin kahramansa ve ölümüne bir var olma savaşı vermesi savaşın süresinin artmasına neden olmuştur. Savaşın süresi artarken Rusya'dan gelen yardımlar, Anadolu'nun her tarafından gelen yardımlar Yunan ordusunun moralini bozmuş ve yıpratmıştır.

Ayrıca, memurlar kralın destekçileri ile Başbakan Eleutherios Venizelos'a arasında bölünür ve savunma hazırlıklarına göre karşılıklı entrikalarla daha fazla zaman geçirirler." Yenilgi takımlar arasında yayılır, çölleşmeye ve hızlı isyanlara yol açar. Buna ordu teslimatlarında inanılmaz bir moral bozukluğu eklenir. Bir Kraliyetçi generalin üstün emri altında, benzer düşünceli tedarikçiler tercih edilir. Cephe askerleri çıplak ihtiyaçlardan yoksun iken bir servet yapmışlardır. Yunanistan'da savaş karşıtı gösteriler yapılır. "Kısacası," diye yazıyor Richter, "Yunan ordusunun morali düşük bir noktadadır." Yunanistan'da Türklere karşı yenilgi, küçük bir Asya felaketi olarak algılanır, Türkiye açısından bakıldığında, Türk İstiklal Harbi'nde çeşitli Batılı güçlerin (Yunanistan, İngiltere ve Fransa) taarruz savaşı olarak başlamış fakat Türklerin zaferi ile sonuçlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Baum, Wiehelm (2005). *Die Türkei und ihre christlichen Minderheiten: Geschichte – Völkermord – Gegenwart*. Klagenfurt, ISBN 3-902005-56-4.
- Berliner Börsen Zeitung, 16.08-19.09.1921.
- Berliner Tageblatt, 16.08-19.09.1921.
- Berlin Vossische Zeitung, 16.08-19.09.1921.
- Bernières, Louis de (2005). *Traum aus Stein und Federn. Frankfurt am Main*. ISBN 3-10-007125-5.
- Deutsche Allgemeine Zeitung, 16.08-19.09.1921.
- Jelavich, Barbara (1983). *History of the Balkans: Twentieth century*. Cambridge : Cambridge University Press, 1983, ISBN 978- 0-521-27459-3, S. 131.
- Kreiser, Klaus (2003). *Kleine Geschichte der Türkei*. Stuttgart.
- Neumann, Christoph K., Michael Neumann-Adria (1993). *Die Türkei. Ein Land und seine 9000 Jahre Geschichte*, München.
- Richter, Heinz A. (2015). *Der griechisch-türkische Krieg 1919-1922. Peleus. Studien zur Archäologie und Geschichte Griechenlands und Zyperns Bd. 72*. Verlag Franz Philipp Rutzen, Mainz.
- Steinbach, Udo (1996). *Die Türkei im 20. Jahrhundert*. Bergisch Gladbach.